

REDAKTIONELLE BEMÆRKNINGER

Redaktionsgrundlag

Værkerne udgives i den form, komponisten senest er nået frem til. Udgaven respekterer således Langaards rettelser og tilføjelser i kilderne og implementerer disse, for så vidt det er muligt og relevant.

De foreliggende kilder til værkerne er beskrevet nedenfor under *Kilder og kritisk beretning*. Kildebeskrivelser og redaktionelle kommentarer præsenteres sammen værk for værk i udgavens orden og med reference til værkernes løbenumre **1-12**. Hovedkilden til hvert enkelt værk betegnes **A** (af referencemæssige grunde også selv om der kun foreligger én kilde). Udgavens forhold til rettelser i denne hovedkilde og til varianter i andre kilder fremgår af kommentarer og noter i tilknytning til kildebeskrivelserne.

Redaktionelle retningslinjer

Udgivernes tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i udgaven ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i den kritiske beretning nedenfor.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triol- (og tilsvarende) angivelser samt fejlanbragte eller manglende nodepunktninger. Manglende 'halve' bindebuer i forbindelse med system- eller sideskift tilføjes ligeledes stiltiende, såfremt der ikke er tvivl om komponistens intention. Samme praksis følges, hvis der mangler fermat i en eller to af systemerne. Justering af uegalt placerede tempo- og foredragsbetegnelser samt dynamiske angivelser er i almindelighed foretaget uden videre. Omplaceringer af accenter, dynamik og foredragsbetegnelser under og over systemerne foretages for at normalisere nodesatsen, men kun for så vidt, det ikke slører komponistens musikalske intention i hvert enkelt tilfælde. Endelig udelades overflødige gentagelser af fortegn i reglen uden nærmere dokumentation.

Arpeggio-angivelsernes vertikale udstrækning i og imellem højre og venstre hånds system reproduceres i udgaven så præcist som muligt i forhold til angivelserne i hovedkilden til værket, selv om denne type angivelser fra komponistens side sjældent synes noteret med større præcision eller konsekvens. Det samme gælder for pedalangivelserne, der også gengives i udgaven, sådan som de forekommer i hovedkilden til hvert enkelt værk. Dette gælder også Langaards særlige bølgelinje-angivelse, der reproduceres uden redaktionelle korrektioner, selv om disse angivelser stedvis

EDITORIAL COMMENTS

Textual basis of the edition

The works are published in the latest form arrived at by the composer. The edition thus incorporates Langaard's corrections and additions to the sources wherever possible and relevant.

The extant sources for the works are described below under *Sources and critical commentary*. Source descriptions and editorial comment are presented together work for work in the order adopted in the edition and with reference to its consecutive numbering **1-12**. The principal source for each work is designated **A** (for purposes of reference, even if there is only one source). The relationship between the edition, corrections made in the principal source and variants found in the other sources appears from comments and notes to the source descriptions.

Editorial guidelines

Material supplied or emended by the editors is identified typographically by square brackets; supplied slurs and ties are shown with a broken line and emended slurs and ties by a combination of unbroken and broken lines. Cautionary accidentals in round brackets have been supplied by the editors. Editorial comments and information on matters not marked typographically in the edition are to be found in the critical apparatus below.

Missing triplet (and similar) markings are supplied tacitly, as are wrongly placed or missing dots. Missing 'half' ties in the context of a new stave or a new page are likewise supplied tacitly as long as there is no doubt about the composer's intention. The same practice is adopted if there is a missing fermata sign in one or two of the staves. Adjustment of unequally placed indications of tempo, expression and dynamics is usually undertaken without comment. Repositioning of accents, dynamics and expression markings below and above the staves is carried out in order to normalise the music writing, but only as long as it does not blur the composer's musical intention in each individual case. Finally, superfluous repetitions of accidentals are as a rule suppressed without documentation.

The vertical extent of the arpeggio indications in and between the staves of the right and left hand is reproduced in the edition as precisely as possible in relation to the indications in the main source of the work, even though this type of indication is rarely noted by the composer with any great precision or consistency. The same applies to the pedal indications, which are also included in the edition as they appear in the main source of each individual work. This also applies to Langaard's special wavy-line indication, which is reproduced without editorial emendations, although these indica-

har et noget vilkårligt omfang og måske en umotiveret eller abrupt afslutning.

Et særligt spørgsmål vedrører Langgaards staccato-notation. Ganske ofte har 'prikkerne' form som en, større eller mindre, lodret streg, der umiddelbart læses som staccatissimo ('spiccato'). Formen synes dog ofte begrundet i noget skriveteknisk eller visuelt, snarere end der er tale om et bevidst valg af spillemåden 'spiccato'. I én og samme sats kan man finde arbitrært vekslende måder at skrive staccato på, og der er ikke noget, der tyder på, at komponisten i sådanne satser har skelnet mellem staccato og staccatissimo/spiccato. Som hovedregel gengives staccato-notationen derfor som 'almindeligt staccato'. Der gøres undtagelser, hvis spiccato-formen er tydeligt og konsekvent anvendt i en sats.

Fraser og passager, der gentages, er i et vist omfang notationsmæssigt egaliseret og gensidigt kompletteret. Det er typisk for komponisten, at gentagelser ofte rummer afvigelse, specielt når det gælder dynamik, artikulation og frasering.

Tonehøjde angives på konventionel vis, dvs. 'nøglehuls-c'et' = c¹.

Forkortelser

Se s. 5.

tions have a somewhat random extent at places and perhaps an unmotivated or abrupt ending.

Langgaard's staccato notation is a special issue. Quite often, the 'dots' have the form of a largish or smallish vertical stroke that one would spontaneously read as staccatissimo ('spiccato'). However, the marking seems to be something related to the handwriting or something visual, rather than being a conscious choice of the playing style 'spiccato'. In one and the same piece randomly varying ways of writing staccato can be found, and there is not anything to indicate that the composer has distinguished between staccato and staccatissimo/spiccato in such pieces. As a rule, the staccato notation is reproduced as 'ordinary staccato'. Exceptions are made if the spiccato form is distinctly and consistently used in a piece.

The notation of repeated passages is to a certain extent normalised and mutually supplemented. It is typical of the composer that repetitions often display variation, especially with regard to dynamics, articulation and phrasing.

The pitch is indicated conventionally with 'the keyhole c' = c¹.

Abbreviations

See p. 5.

KILDER OG KRITISK BERETNING

1 *Blomstervignetter* [I] (BVN 56)

A. Trykt udgave

An Frau Louise Augustinus. | RUD IMMANUEL | LANG-GAARD. | *Blumenvignetten.* | No. 1. *Rotblühender Dorn.* No. 2. *Seeblume.* | No. 3. *Vergissmeinnicht.* No. 4. *Tausendschön.* | *Vier Klavierstücke.* | [...] | Berlin, Verlag von Ries & Erler | [...].

17 sider, 34 × 27 cm. Pladenr. R.8808 E. | R.8809 E. | R.8810 E. | R.8811 E. [1913].

Overskriften over sats I (s. 3) lyder: *Rothblühender Dorn* – over sats III (s. 11): *Vergißmeinnicht*.

B. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 82,22. Autograf. Renskrift med blæk (enkelte rettelser og tilføjelser med blæk, blyant og farvestift).

Titel: *An Frau Louise Augustinus.* | [overstreget: *Blomstervignetter* | for | *Pianoforte.* | (*I Rothblühender Dorn II Seeblume III Vergissmeinnicht IV Tausendschön*)] | *4 Albumsblade* | for | *Pianoforte.* | *Modvind – Skumring – Intermezzo – Foraarsklange.* | eller “*De 4 Temperamenter*” | [tilføjet med CLs håndskrift: *af Rued Langgaard*] | [tilføjet med blyant (RL): *Foraar 1913...*]

Overskrifter: I: *Det Koleriske Temperament* eller *Modvind* – II: *Det melankolske T.* eller *Aftenskumring* – III: *Det flegmatiske T.* eller *Intermezzo* – IV: *Det sangvinske T.* eller *Foraarsklange*
Dateret og signeret til slut: *Komponeret 2-4(5) Maj 1913 | Rud Langgaard*

8 blade, 35,5 × 27 cm; 12 beskrevne sider, pagineret: (titel-side), (blank side), 1, 3, (side med overstregede noder pag. 7), 2, (7), (3 blanke sider). Blad 2v og blad 3r rummer to uidentificerede, udaterede skitser (begge overstreget).

Papirtype: blad 1, 4-8: B. & H. Nr. 11. C. | 2.13, blad 1-3: B. & H. Nr. 11. C. | 1.12.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde A. Denne kilde er sammenholdt med B, der synes at være førsteudgavens trykforlæg. Kilde A rummer en række detaljer, som ikke findes i B, og som må være kommet til i udgivelsesprocessen.

Takt	Stemme	Kommentar
Sats II		
11	hh	samklang 1: tonen f ¹ udeladt iht. B (trykfejl i A)
34	hh	understemme: fz 1 tilføjet iht. B
48	vh	bue tilføjet iht. B
Sats III		
6-7	vh	bindebue h-h tilføjet iht. B
20	hh	sidste akkord: stacc. tilføjet iht. B

SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY

1 *Flower Vignettes* [I] (BVN 56)

A. Printed edition

An Frau Louise Augustinus. | RUD IMMANUEL | LANG-GAARD. | *Blumenvignetten.* | No. 1. *Rotblühender Dorn.* No. 2. *Seeblume.* | No. 3. *Vergissmeinnicht.* No. 4. *Tausendschön.* | *Vier Klavierstücke.* | [...] | Berlin, Verlag von Ries & Erler | [...].

17 pages, 34 × 27 cm. Plate nos. R.8808 E. | R.8809 E. | R.8810 E. | R.8811 E. [1913].

There is the following heading above movement I (p. 3): *Rothblühender Dorn* – above movement III (p. 11): *Vergißmeinnicht*.

B. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 82,22. Autograph. Fair copy in ink (a few corrections and additions in ink, pencil and crayon).

Title: *An Frau Louise Augustinus.* | [deleted: *Flower Vignettes* | for | *pianoforte.* | (*I Rothblühender Dorn II Seeblume III Vergissmeinnicht IV Tausendschön*)] | *4 Album Leaves* | for | *pianoforte.* | *Headwind – Twilight – Intermezzo – Spring Sounds.* | or “*The 4 Temperaments*” | [added in CL's handwriting: by | *Rued Langgaard*] | [added in pencil (RL): *Spring 1913...*]

Headings: I: *The Choleric Temperament* or *Headwind* – II: *The Melancholy T.* or *Evening Twilight* – III: *The Phlegmatic T.* or *Intermezzo* – IV: *The Sanguine T.* or *Spring Sounds*
Dated and signed at end: *Composed 2-4(5) May 1913 | Rud Langgaard*

8 leaves, 35,5 × 27 cm; 12 pages of writing, paginated: (title page), (blank page), 1, 3, (page of deleted notes paginated 7), 2, (7), (3 blank pages). Fol. 2v and fol. 3r contain two unidentified, undated sketches (both deleted).

Paper type: fols. 1, 4-8: B. & H. Nr. 11. C. | 2.13, fols. 1-3: B. & H. Nr. 11. C. | 1.12.

Commentary to the edition

The edition is based on source A. This source is collated with B, which appears to have been the printer's manuscript. Source A has a number of details that are not in B and which must have been added in the publication process.

Bar	Part	Comment
Movement II		
11	rh	harmony 1: the note f ¹ suppressed in accordance with B (misprint in A)
34	rh	lower part: fz 1 added in accordance with B
48	lh	slur added in accordance with B
Movement III		
6-7	lh	tie b-b added according to B
20	rh	last chord: stacc. added in accordance with B

21 vh sidste samklang: stacc. tilføjet iht. **B**
 28 – <> tilføjet iht. **B**

Sats IV

11 vh samklang 1, øverste node: **B** har d¹
 24 hh understemme, node 1-6: **B** har g¹-fis¹-g¹-
 e¹-cis²-a¹

2 *Fantasi-Sonate* [Version 1916] (BVN 121)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,1a. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser og tilføjelser med blæk og blyant (autograf og fremmed hånd).

Titel: *Rued Langgaard | Fantasi- | Sonate (1916) | for | Klaver. | (komp. Januar 1916)* [en påskrift med blyant på titelsidens nederste del, signeret R. L., er udraderet og ulæselig]

Overskrift (første nodeside): *Sonate for Klaver. | komp. 1916.* – desuden mottoet (overstregt): *Es ziehen die Wolken | es schwinden die Sterne! | Dahinten, von ferne, von ferne, | Da kommt er, da kommt er der - - - Tod. | (Faust)* – tilføjelser: *Fremført af Bernhard Philipsen ved hans Koncert 1917? – samt som en kommentar eller tilføjelse til mottoets sidste to linjer: [udraderet: eller Upsalagade! Trondhjemsplads!] Holmens Kirkegaard!*

Signeret og dateret til slut: *R. L. 15 Februar 1916*

12 blade, 34,5 × 27 cm; 24 beskrevne sider, pagineret: (titel), (side med påklæbet koncertprogram), 1-20 (pag. med blyant, ikke RLs hånd), (2 sider med påskrifter vedrørende et andet værk).

Papirtype: blad 1 og 12: 12 systemer uden angivelse af fabrikat, blad 2-11: *B. & H. Nr. 11. A. / 7.14.* (18 systemer).

Det indklæbede koncertprogram er fra uropførelsen 23.1. 1917; oven over programmet findes RLs kommentar: *Forlængst glemt.*

På første nodeside for ned og i højre margin findes en delvis udraderet påskrift: *Sonate for Gunnar Foss (... [udraderet, ulæseligt]) komp. 1916-1947 (Man maa være bindegal for at kunne renskrive den! Og dog gjorde jeg det i Slutn af Maj 1947! og det blev til Vanvid 3 Juni 1947.* I venstre margin findes yderligere en påskrift, som dog er udraderet og ulæselig.

Manuskriptet er i 1940'erne blevet forsynet med et nyt omslag med titel (det oprindelige omslag er forsvundet). Siderne 1, 4, 7-11, 14, 18 og 19 rummer overstregninger, ændringer og kommentarer med blæk og blyant hidrørende fra RLs arbejde med de tre senere versioner: *Fantasi-Sonate* [version 1942], *Vanvidssonate* 1947, som er gået tabt, og *Vanvidsfantasi* 1949. I samme forbindelse blev der på side 1 og 3 skitse-mæssigt indføjet en underlagt tekst i form af Heines digt "Lehn' deine Wang' an meine Wang'...", ligesom RL tilføjede kommentarer som "Discanten skal skænde! Bassen skal gø!" (t. 158) og "Klaveroverfald" (t. 165). En række manglende fortegn er, ligesom pagineringen, forsigtigt tilføjet med blyant, rimeligvis af pianisten Carl Bernhard Philipsen, som uropførte sonaten.

21 lh last harmony: stacc. added in accordance with **B**

28 – <> added in accordance with **B**

Movement IV

11 lh harmony 1, top note: **B** has d¹

24 rh lower part, notes 1-6: **B** has g¹-f¹-g¹-e¹-c²-a¹

2 *Fantasy Sonata* [Version 1916] (BVN 121)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,1a. Autograph. Fair copy in ink; corrections and additions in ink and pencil (autograph and another hand).

Title: *Rued Langgaard | Fantasy | Sonata (1916) | for | piano. | (comp. January 1916)* [an annotation in pencil at the bottom of the title page, signed R. L., is erased and illegible]

Heading (first page of music): *Sonata for piano. | comp. 1916.* – in addition the motto (crossed out): *Es ziehen die Wolken | es schwinden die Sterne! | Dahinten, von ferne, von ferne, | Da kommt er, da kommt er der - - - Tod. | (Faust)* – additions: *Performed by Bernhard Philipsen at his concert in 1917? – and as a comment or an addition to the last two lines of the motto: [erased: or Upsalagade! Trondhjemsplads!] Holmens Cemetery! Signed and dated at end: R. L. 15 February 1916*

12 leaves, 34.5 × 27 cm; 24 pages of writing, paginated: (title), (page with a concert programme pasted on), 1-20 (pagination in pencil, not RL's hand), (2 pages of annotations concerning another work).

Paper type: fols. 1 and 12: 12 staves without manufacturer's name, fols. 2-11: *B. & H. Nr. 11. A. / 7.14.* (18 staves).

The concert programme pasted in is from the first performance 23 January 1917; RL's comment is above the programme: *Long forgotten.*

On the first page of music at the bottom and in the right margin there is a partly erased inscription: *Sonata for Gunnar Foss (... [erased, illegible]) comp. 1916-1947 (One must be mad to be able to make a fair copy of this! And yet I did so at the end of May 1947! and it became insanity 3 June 1947.* In the left margin, there is a further annotation, which is, however, erased and illegible.

In the 1940s, the manuscript has been provided with a new cover with the title (the original cover has disappeared). The pages 1, 4, 7-11, 14, 18 and 19 contain deletions, alterations and comments in ink and pencil regarding RL's work on the three later versions: *Fantasy Sonata* [version 1942], *Insanity Sonata* 1947, which is now lost, and *Insanity Fantasy* 1949. In the same context, an underlaid text in the form of Heine's poem "Lehn' deine Wang' an meine Wang'..." was sketchily inserted on pages 1 and 3, and also, RL added comments like "The treble must scold! The bass must bark!" (b. 158) and "Piano assault" (b. 165). A number of missing accidentals have been carefully added in pencil, together with the pagination, probably by the pianist Carl Bernhard Philipsen, who gave the first performance of the sonata.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde **A** og præsenterer værket i dets oprindelige, renskrevne form. Manglende fortegn og et par andre detaljer, som er tilføjet (i reglen med blyant) og som er utvetydigt sammenhørende med værkets oprindelige version, optages i udgaven og dokumenteres i noterne nedenfor. Derimod udelades rettelser, tilføjelser og kommentarer, der er kommet til i forbindelse med senere genbrug af musikken.

Takt	Stemme	Kommentar
3 ff.	hh, vh	buer ved sekstendedelene (parvis) findes i t. 1-3, men frem til gentagelsen t. 17-18 er der herefter kun nogle få, tilfældigt anbragte buer; udgiveren har fjernet disse og tilføjet [<i>sim.</i>] i slutningen af t. 3
7	hh	understemme, node 2: ♭ ændret til ♮ i analogi med t. 23, 39, 255, 271
18	hh, vh	[<i>sim.</i>] tilføjet, hvor buerne ophører (3 tilfældigt anbragte buer i t. 32 er fjernet; ellers har A ingen fraseringsbuer før t. 61)
45	vh	overstemme, node 3: des ¹ ændret til enharmonisk cis ¹ af hensyn til læseligheden
50	vh	overstemmen, node 3 (es) forsynet med punktering for at tydeliggøre stemmens rytme (ikke typografisk markeret)
	vh	overstemmen, sidste node: ♮ forkortet til ♯ for at takten kan "gå op" (A har én sekstendedel for meget i stemmen)
50, 53	vh	mellemstemmen, sidste node: ♯ for f tilføjet med blæk i A
55	vh	node 3: ♭ for d ¹ tilføjet med blyant i A
63	vh	tredjesidste node: ♯ for a tilføjet med blyant i A
72	hh	node 3: tilsyneladende et (gentaget) f ¹ ; rettet til es ¹ i analogi med t. 304
100	vh	node 7, 8: ♭ for d og d ¹ tilføjet med blyant i A
	hh	sidste node: ♭ for d ¹ og d ² tilføjet med blyant i A
101, 105	hh	akkord 1: ♭ for d ¹ og d ² tilføjet med blyant i A
102	vh	understemme, node 6: overflødig ♯ for D udeladt
102	hh, vh	næstsidste node: overflødig ♯ for d og d ¹ udeladt
104	hh, vh	taktens sidste halvdel: ♭ for D, d og d ¹ tilføjet med blyant i A
106	vh	node 5: overflødig ♯ for D og d udeladt
116	–	<i>Poco con moto</i> ændret med blyant i A til det korrekte <i>Con poco moto</i>
165	hh	node 2: ♯ for c ¹ tilføjet med blyant i A
169	–	fermat er tilføjet med blyant i A

Commentary to the edition

The edition is based on source **A** and presents the work in its original fair copy form. Missing accidentals and a couple of other details which were added (usually in pencil) and which unequivocally belong to the original version of the work, are included in the edition and documented in the notes below. On the other hand, corrections, additions and comments, which have been added in connection with later re-use of the music, are suppressed.

Bar	Part	Comment
3 ff.	rh, lh	there are slurs at the semiquavers (in pairs) in bb. 1-3, but after this, up to the repetition at bb. 17-18, there are only a few, randomly placed slurs; the editor has suppressed these and supplied [<i>sim.</i>] at the end of b. 3
7	rh	lower part, note 2: ♭ emended to ♮ by analogy with bb. 23, 39, 255, 271
18	rh, lh	[<i>sim.</i>] supplied where the slurs end (3 randomly placed slurs in b. 32 have been suppressed; apart from these, A has no slurs before b. 61)
45	lh	upper part, note 3: d ^{b1} emended to an enharmonic c ^{#1} for the sake of legibility
50	lh	upper part, note 3 (es) provided with a dot to clarify the rhythm of the part (not typographically indicated)
	lh	upper part, last note: ♮ shortened to ♯ in order to regularize the bar (A has one semiquaver too much in the part)
50, 53	lh	middle part, last note: ♯ before f added in ink in A
55	lh	node 3: ♭ for d ¹ added in pencil in A
63	lh	antepenultimate note: ♯ before a added in pencil in A
72	rh	node 3: apparently (a repeated) f ¹ ; emended to e ^{b1} by analogy with b. 304
100	lh	notes 7, 8: ♭ before d and d ¹ added in pencil in A
	rh	last note: ♭ before d ¹ and d ² added in pencil in A
101, 105	rh	chord 1: ♭ before d ¹ and d ² added in pencil in A
102	lh	lower part, note 6: superfluous ♯ before D suppressed
102	rh, lh	penultimate note: superfluous ♯ before d and d ¹ suppressed
104	rh, lh	the last half of the bar: ♭ before D, d and d ¹ added in pencil in A
106	lh	note 5: superfluous ♯ before D and d suppressed
116	–	<i>Poco con moto</i> altered in pencil in A to the correct <i>Con poco moto</i>
165	rh	note 2: ♯ before c ¹ added in pencil in A
169	–	fermata is added in pencil in A

170	vh	sidste node: ♭ for f tilføjet med blyant i A	170	lh	last note: ♭ before f added in pencil in A
171	hh	node 2: ♭ for f ¹ tilføjet med blyant i A	171	rh	note 2: ♭ before f ¹ added in pencil in A
186	vh	node 4 (i hh system): # for d ² tilføjet med blyant i A	186	lh	note 4 (in rh stave): # before d ² added in pencil in A
190	vh	næstsidste node (i hh system): # for a ¹ tilføjet med blyant i A	190	lh	penultimate note (in rh stave): # before a ¹ added in pencil in A
218	vh	node 3: ♯ for d ² tilføjet med blyant i A	218	lh	note 3: ♯ before d ² added in pencil in A
219	vh	node 5: ♭ for h ¹ tilføjet med blyant i A , men ignoreret, da det er et overbundet h ¹ (overbinding fra t. 218)	219	lh	note 5: ♭ before b ¹ added in pencil in A , but ignored, because this b ¹ is tied to the b ¹ ending the previous bar (tie from b. 218)
232	vh	understemme, node 1: manglende punktering tilføjet	232	lh	lower part, note 1: wanting dot supplied
245	vh	akkord 5: ♯ for f tilføjet med blyant i A	245	lh	chord 5: ♯ before f added in pencil in A
250	hh, vh	buer ved sekstendedelene (parvis) findes i t. 249-250 + t. 252-253; sidstnævnte er fjernet og [<i>sim.</i>] tilføjet i t. 250	250	rh, lh	ties at the semiquavers (in pairs) are in bb. 249-250 + bb. 252-253; the latter have been suppressed and [<i>sim.</i>] supplied in b. 250
255	hh, vh	3 buer bibeholdt og [<i>sim.</i>] tilføjet; 3 tilfældigt anbragte buer t. 261 er fjernet; ellers har A ingen fraseringsbuer før t. 293	255	rh, lh	3 slurs retained and [<i>sim.</i>] supplied; 3 randomly placed slurs at b. 261 have been suppressed; apart from these, A has no slurs before b. 293
282	vh	overstemmen, node 3 (es) forsynet med punktering for at tydeliggøre stemmens rytme (ikke typografisk markeret)	282	lh	upper part, note 3 (e ^b) provided with dot to clarify the rhythm of the part (not typographically indicated)
	vh	overstemmen, sidste node: ♯ forkortet til ♯ for at takten kan "gå op" (A har 1 sekstendedel for meget i stemmen)		lh	upper part, last note: ♯ abbreviated to ♯ in order to normalise the bar (A has 1 semiquaver too many in the part)
286	hh	node 2: punktering tilføjet for at tydeliggøre rytmen i stemmen (ikke typografisk markeret)	286	rh	note 2: dot supplied in order to clarify the rhythm of the part (not typographically indicated)
296	vh	en umotiveret bue over kvintolen udeladt i analogi med følgende takter	296	lh	an unmotivated slur above the quintuplet suppressed by analogy with the following bars
301	vh	sidste node (samklang): umotiverede bindebuer udeladt (der er akkoladeskift i A efter t. 301)	301	lh	last note (harmony): unmotivated ties suppressed (a new accolade begins after b. 301 in A)
304	hh	node 4: ♭ for g ¹ mangler i A , mens ♭ findes for node 17 (der er akkoladeskift mellem første og andet taktslag i A)	304	rh	note 4: ♭ before g ¹ is wanting in A , whereas there is ♭ before note 17 (there is an accolade break between the first and the second beat in A)
340	vh	node 3, 4, 6: ♯ for e, # for f ¹ og f tilføjet med blyant i A	340	lh	notes 3, 4, 6: ♯ before e, # before f ¹ and f added in pencil in A
349	hh	manglende f-nøgle tilføjet med blyant i A	349	rh	wanting F clef added in pencil in A
352	hh, vh	buer ved sekstendedelene (parvis) findes i t. 349-352; [<i>sim.</i>] tilføjet til sidst i t. 352	352	rh, lh	ties at the semiquavers (in pairs) are in bb. 349-352; [<i>sim.</i>] supplied at the end of b. 352
356	hh	understemme, node 2: punktering tilføjet i analogi med t. 23, 39, 255, 271	356	rh	lower part, note 2: dot supplied by analogy with bb. 23, 39, 255, 271
358	vh	overstemme, node 4-5: umotiveret stacc. udeladt	358	lh	upper part, notes 4-5: unmotivated stacc. suppressed
362	vh	node 5: ♭ for h tilføjet med blyant i A	362	lh	note 5: ♭ before b added in pencil in A
	hh	node 8: ♭ for h ¹ tilføjet med blyant i A		rh	note 8: ♭ before b ¹ added in pencil in A
363	hh	node 7: ♭ for h ¹ tilføjet med blyant i A	363	rh	note 7: ♭ before b ¹ added in pencil in A
384	–	<i>Ped</i> tilføjet med blyant i A	384	–	<i>Ped</i> added in pencil in A
404	vh	sidste node (samklang): bue til t. 405	404	lh	last note (harmony): tie to b. 405 note 1 suppressed by analogy with bb. 405-407
	hh	node 1 udeladt i analogi med t. 405-407		rh	middle part, note 1: tie from g ¹ to the following part added in pencil in A
424	hh	mellestemme, node 1: bindebue fra g ¹ til følgende takt tilføjet med blyant i A	424	rh	

3 *Fantasi-Sonate* [Version 1942] (BVN 281)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling RLS 85,2. Autograf. Renskrift med blæk; enkelte rettelser og tilføjelser med blæk, blyant og rød farvestift.

Titel i CLs håndskrift: *Fantasi-Sonate | med Motto fra Goethes "Faust." | for | Klaver | af | Rued Langgaard. | Komponeret 1916. | ny Renskrift (forkortet) 1942*

Overskrift s. 1 (autograf): *Fantasi-Sonate* [til venstre herfor: motto]; under titlen: *I* [betydning ukendt]

Signeret og dateret til slut (s. 12): *Rued Langgaard | ny Renskrift (forkortet!) | Ribe 17 Juni 1942 | komp. Februar 1916. ("I Gaaders mørke Nat") | [...]*

10 blade, 34 × 27 cm; 13 beskrevne sider, pagineret: (titel), (blank), 1-12, (6 blanke sider).

Papirtype: blad 1 og 10: *W.H. Nr. 9. F. 24 (24 systemer)*; blad 2 og 9: *Beethoven Papier Nr. 31 (12 Linien)*; blad 3-8: *W.H. Nr. 3. F. 12 (12 systemer)*.

Påskrifter:

s. 1 foroven: *Motto: Es ziehen die Wolken | Es schwinden die Sterne! | Dahinten, von ferne, von ferne | Da kommt, da kommt er der – Tod. | (Faust)*

s. 1 forneden fodnote, som refererer til asterisk ved t. 5: **Motiverne er fra Komponistens Sange (til disse Tekster af Heine og Komponisten). | Kun Mottoet af Göthe, anføres i Program. R.L.*

s. 1-5 underlagt tekst: *Lehn' deine Wang' an meine Wang' [...]*

s. 7-8 underlagt tekst: *Hører du Klang af Salmen histinde [...]*

s. 12 efter dateringen: *Et Exempl. renskr. 1947 med den oprindelige Version 1916 er gaaet tabt i Madona. 1948.*

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde A. Manuskriptet til den oprindelige *Fantasi-Sonate* fra 1916 (RLS 83,1a) betragtes ikke som kilde til nærværende, selvstændige version.

Takt	Stemme	Kommentar
36	hh	næstsidsste samklang: ♭ for d ¹ udeladt (i stedet redaktionelt tilføjet før det foregående d ¹)

4 *Vanvidsfantasi* (BVN 327)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 85,14. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser og tilføjelser med blæk, farvestift og blyant.

Titel: *Motto | "Ved "Bonn Domkirken" i Ribe". | Vanvidsfantasi | for | Flygel | af | Rued Langgaard | Cathedralorganist. | Komp. 1914-1916-1947. | (Autograph.) – tilføjet med CLs håndskrift: (fremført i Radioen | af Bengt Johnsson 1955) – på skrå anfører RL parallelt engelske oversættelser: (By the "Bonn-Cathedral" in Ribe) og Insanity-fantasia.*

Overskrift (s. 1): *Vanvidsfantasi. | For Flygel. | I. | Vanvidsefteraarsnat! | Insanity-fantasia*

3 *Fantasy Sonata* [Version 1942] (BVN 281)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection RLS 85,2. Autograph. Fair copy in ink; a few corrections and additions in ink, pencil and red crayon.

Title in CL's handwriting: *Fantasy Sonata | with a motto from Goethe's "Faust." | for | piano | by | Rued Langgaard. | Composed 1916. | new fair copy (abbreviated) 1942*

Heading p. 1 (autograf): *Fantasy Sonata* [to the left of this: motto]; under the title: *I* [meaning unknown]

Signed and dated at end (p. 12): *Rued Langgaard | new fair copy (abbreviated!) | Ribe 17 June 1942 | comp. February 1916. ("In the Dark Night of Mysteries") | [...]*

10 leaves, 34 × 27 cm; 13 pages of writing, paginated: (title), (blank), 1-12, (6 blank pages).

Paper type: fol. 1 and 10: *W.H. Nr. 9. F. 24 (24 staves)*; fols. 2 and 9: *Beethoven Papier Nr. 31 (12 Linien)*; fols. 3-8: *W.H. Nr. 3. F. 12 (12 staves)*.

Designations:

p. 1 at the top: *Motto: Es ziehen die Wolken | Es schwinden die Sterne! | Dahinten, von ferne, von ferne | Da kommt, da kommt er der – Tod. | (Faust)*

p. 1 at the bottom, a footnote which refers to an asterisk at b. 5: **The motifs are from the composer's songs (to these texts by Heine and the composer). | Only the motto by Goethe, to be included in the programme. R.L.*

pp. 1-5 underlaid text: *Lehn' deine Wang' an meine Wang' [...]*

pp. 7-8 underlaid text: *Do you hear the sound of hymns within [...]*

p. 12 after the dating: *A fair copy made in 1947 including the original version of 1916 was lost in Madona. 1948.*

Commentary to the edition

The edition is based on source A. The manuscript for the original *Fantasy Sonata* from 1916 (RLS 83,1a) is not considered a source for the present, independent version.

Bar	Part	Comment
36	rh	penultimate harmony: ♭ before d ¹ suppressed (instead, it is editorially supplied before the previous d ¹)

4 *Insanity Fantasy* (BVN 327)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 85,14. Autograph. Fair copy in ink; corrections and additions in ink, crayon and pencil.

Title: *Motto | "At the 'Bonn Cathedral' in Ribe". | Insanity Fantasy | for | grand piano | by | Rued Langgaard | Cathedral Organist. | Comp. 1914-1916-1947. | (Autograph.) – added in CL's handwriting: (performed on the radio | by Bengt Johnsson 1955) – RL writes parallel English translations diagonally across the page: (By the "Bonn-Cathedral" in Ribe) and Insanity-fantasia.*

Heading (p. 1): *Insanity Fantasy. | for grand piano. | I. | Insanity Autumn Night! | [also in English: Insanity-fantasia]*

Overskrift s. 5 (sats II): *II | Efteraarsengel. Autumn-angel. | (Ved "Bonn-Domkirken" i Ribe)*

Overskrift s. 11: *III | Vanvidsgang Insanity-Walking*

Dateringer: første nodeside (s. 1) foroven: *Første Renskrift gik delvis tabt. [ikke korrekt, foreligger som RLS 83,1a] | Anden Renskrift 1947 gik tabt i Letland. (Madona) | komp. 1914-16-47 | Tredje Renskrift (1949)! paabegyndt 3/5 49! – efter sats I (s. 4): Februar. 1916. – sats II, ved t. 5 (s. 5): Thema komp 1914 – efter *Variatione I* (s. 6): *Komp Sept. 1914.* – før *Variatione II* (s. 7): 6/5 49 Kl 6 Morgen – efter sats II (s. 9) dateret og signeret: Kl. 7 Morgen 6/5 49 Ribe. | *Komponeret November 1914. Rued Langgaard* – før sats III (s. 11): 6 Morgen | 5/5 49 Komp 10/5-13 Maj 1947 Ribe – dateret og signeret til slut (s. 15): *Komp. Maj 1947 | 5 Maj 1949 Ribe. | Rued Langgaard**

10 blade, 34,5 × 26 cm; 17 beskrevne sider, pagineret: (titel), (side med påskrift), 1-15 (s. 10 uden noder), (3 blanke sider).

Papirtype: [Uidentificeret logo] 1652 (12 systemer).

Påskrift på titelbladets bagside: *Første Opførelse af første Del i Odd Fellowpalæets | lille Sal Januar 1917 | ved Pianisten Carl Bernhard Philipsen | efter mit første Manuskript hvorefter | nærværende manuskript er en nøje | Kopi vedrørende Skrivemåden [dvs. den særlige, forskudte notationsmåde] | R.L.*

Som fodnote til de første takter er der s. 1 forneden anført: *Tæl 8 Dele [melodistemmens t. 1-3 vist med noder] NB Se op første Takt. Men der kan overhovedet ikke tælles til den Vanvidsstorm – Rued Langgaard*

B. Skitse til sats III

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 85,15. Autograf. Skitse med blæk.

Overskrift: *Vanvidsgang* [først skrevet: *Vanvidssange*] for Klaver – forneden: *Sidste Del af Sct Cecilienats-Sonaten*

Dateret ved begyndelsen: *Begyndt 10/5 47 Søndag ... [RLS prikker] – dateret til slut: 13 Maj. 47 | Ribe (usigneret)*

2 blade, 34 × 26,5 cm; 4 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Tempoangivelse: *Andante!*

C. Fragment af renskrift (sats III)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 85,16. Autograf. Renskrift med blæk (overstregninger på titelsiden med farvestift)

Titel: *Vanvidsgang | Efterklang fra Cæciliedagen | For Klaver | af | Rued Langgaard [det hele overstreget] | Komponeret 10-13 Maj 1947!*

Dateret ved begyndelsen: *13/5 47*

1 blad, 34,5 × 26 cm; 2 beskrevne sider, pagineret: (titel), 1.

Papirtype: 14 systemer uden angivelse af fabrikat.

Uden tempoangivelse. Indeholder t. 1-21.

Der findes også et andet fragment, som omfatter t. 103-107 (uden taktstreger), og som findes i manuskriptet til *Gennem Gaderne* (BVN 321) på s. 10 (RLS 85,12). Frag-

Heading p. 5 (movement II): *II | Autumn Angel.* [also in English: *Autumn-angel*] | (*At the 'Bonn-Cathedral' in Ribe*)

Heading p. 11: *III | Insanity Walking* [also in English: *Insanity-Walking*]

Datings: first page of music (p. 1) at the top: *First fair copy was partly lost.* [this is not correct, it exists as RLS 83,1a] | *Second fair copy 1947 was lost in Latvia. (Madona) | comp. 1914-16-47 | Third fair copy (1949)! begun 3/5 49!* – after movement I (p. 4): *February. 1916.* – movement II, at b. 5 (p. 5): *Theme comp 1914* – after *Variatione I* (p. 6): *Comp Sep. 1914.* – before *Variatione II* (p. 7): 6/5 49 at 6 in the morning – after movement II (p. 9) dated and signed: 7 o'clock in the morning 6/5 49 Ribe. | *Composed November 1914. Rued Langgaard* – before movement III (p. 11): 6 in the morning | 5/5 49 Comp 10/5-13 May 1947 Ribe – dated and signed at end (p. 15): *Comp. May 1947 | 5 May 1949 Ribe. | Rued Langgaard*

Paper type: [Unidentified logo] 1652 (12 staves).

Annotation on the reverse of the title page: *First performance of the first part in the Odd Fellow Palace | Small Hall January 1917 | by the pianist Carl Bernhard Philipsen | from my first manuscript, of which | the present manuscript is an exact | copy as regards the musical notation [i.e. the special, displaced way of notation] | R.L.*

As a footnote to the first bars, at the bottom of p. 1 is stated: *Count 8 quavers [bb. 1-3 of the melody shown] NB Look up at the first bar. But it is not at all possible to count to that insanity storm – Rued Langgaard*

B. Sketch for movement III

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 85,15. Autograph. Sketch in ink.

Heading: *Insanity Walking* [original heading: *Insanity Songs*] for piano – at the bottom: *Last part of the Sonata for the Night of St Cecilia*

Dated at the beginning: *Begun at 10/5 47 Sunday ... [RL's dots] – dated at end: 13 May. 47 | Ribe (unsigned)*

2 leaves, 34 × 26.5 cm; 4 unnumbered pages of writing

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Tempo marking: *Andante!*

C. Fragment of fair copy (movement III)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 85,16. Autograph. Fair copy in ink (deletions on the title page in crayon)

Title: *Insanity Walking | Echo of St. Cecilia's Day | for piano | by | Rued Langgaard [all is deleted] | Composed 10-13 May 1947!*

Dated at the beginning: *13/5 47*

1 leaf, 34.5 × 26 cm; 2 pages of writing, paginated: (title), 1.

Paper type: 14 staves without manufacturer's name.

Without tempo marking. Contains bb. 1-21.

There is also another fragment which comprises bb. 103-107 (without barlines), and which can be found in the manuscript for *Through the Streets* (BVN 321) on p. 10 (RLS

mentet er overstreget og har ingen musikalsk forbindelse med konteksten.

D. Fragment af tidlig version af sats II

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,1. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser med blæk, blyant og farvestift.

Overskrift: *Efteraars-Engel* | for Klaver [skrevet oven i en ud-raderet og ulæselig, tidligere overskrift]

Dateret: *Komp. Efteraaret 1914...* [RLs prikker] (*Renskrevet Juli 1915.*)

1 blad, 34,5 × 26 cm; 2 beskrevne sider, pagineret 1-2.

Papirtype: 10 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indeholder s. 1 en 27 t. lang introduktion betegnet *Stille* og ♩ = 92 (hele siden er overstreget diagonalt); på s. 2 findes begyndelsen af [*Variation*] I med betegnelsen *Samme Tempo* (20 t.). Skrift og papir viser, at manuskriptet er fra 1940'erne, og formodentlig er et fragment af en rekonstruktion af det forsvundne værk *Tema med Variationer* (BVN 80) fra 1914. Overskriften kan tolkes således, at manuskriptet har været inddraget i *Vanvidssonate*, som blev til 1947 og gik tabt året efter. Ved genskabelsen af dette værk i 1949 i form af *Vanvidsfantasi* (kilde A) har RL så valgt kun at benytte temaets første 4 takter i omarbejdet form, og som *Variatione I* at præsentere en helt anden musik, som ganske vist også er dateret september 1914, men som ikke kendes fra nogen anden kilde.

E. Sats II, *Variatione II*

(renskrift af version for sang og klaver)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling RLS 131,31. Autograf. Renskrift med blæk.

Titel: [...] | *Melodi.* | (*Thor Lange: "Fjerne Melodier", | efter Elisabeth Varshjensky*) | *Sang | af | Rued Langgaard | København, December 1914.*

Foroven på titelsiden og som overskrift s. 1: *Variatione II*

Dateret og signeret til slut: *komp. [November rettet til:] December 1914 | Rued Langgaard – herunder: Renskr. paany i Ribe Dec 41, da den gamle Renskrift blev kastet i Sneen paa [Villa] "Ermo" 1928!*

2 blade, 33,5 × 26 cm; 4 beskrevne sider, pagineret: (titel), 1-3.

Papirtype: *Beethoven Papier Nr. 35 (20 Linien).*

Påskriften *Variatione II* og tilføjjelsen *voce melodia con mano destra!* (foroven s. 1) er tilføjjelser, der stammer fra indlemmelsen af en klaverversion af sangen i *Vanvidsfantasi*, sats II.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde A. Kilde E er konsulteret for så vidt angår sats II, *Variatione II*; de øvrige kilder er uden betydning for udgaven. Manuskripterne til de to versioner af *Fantasi-Sonate* (RLS 83,1a og 85,2) betragtes ikke som kilder til nærværende, selvstændige værk.

85,12). The fragment is deleted and has no musical affiliation with the context.

D. Fragment of an early version of movement II

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,1. Autograph. Fair copy in ink; corrections in ink, pencil and crayon.

Heading: *Autumn Angel* | for piano [written on top of an erased and illegible, earlier heading]

Dated: *Comp. Autumn 1914...* [RL's dots] (*Fair-copied July 1915.*)

1 leaf, 34.5 × 26 cm; 2 pages of writing, paginated 1-2.

Paper type: 10 staves without manufacturer's name.

Contains on p. 1 a 27 b. long introduction, designated *Quietly* and ♩ = 92 (the whole page is crossed out diagonally); on p. 2 is the beginning of [*Variation*] I with the designation *Same Tempo* (20 bars). The writing and the paper show that the manuscript is from the 1940s, and is probably a fragment of a reconstruction of the missing work *Theme and Variations* (BVN 80) from 1914. The heading can be interpreted as an indication that the manuscript was included in *Insanity Sonata*, which came into being in 1947 and was lost the following year. In connection with the recreation of this work in 1949 in the form of *Insanity Fantasy* (source A), RL chose to use the first 4 bars in altered form, and to present as *Variatione I* a completely different passage, which, although it is also dated September 1914, is not known from any other source.

E. Movement II, *Variatione II*

(fair copy of version for song and piano)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection RLS 131,31. Autograph. Fair copy in ink.

Title: [...] | *Melody.* | (*Thor Lange: "Distant melodies", | after Elisabeth Varshjensky*) | *Song | by | Rued Langgaard | Copenhagen, December 1914.*

At the top of the title page and as a heading on p. 1: *Variatione II*

Dated and signed at end : *komp. [November corrected to:] December 1914 | Rued Langgaard – and below this: Fair-copied again in Ribe Dec 41, because the old fair copy was thrown in the the snow at [Villa] "Ermo" 1928!*

2 leaves, 33.5 × 26 cm; 4 pages of writing, paginated: (title), 1-3.

Paper type: *Beethoven Papier Nr. 35 (20 Linien).*

The designation *Variatione II* and the addition *voce melodia con mano destra!* (at the top of p. 1) are additions which originate from the inclusion of a piano transcription of the song in *Insanity Fantasy*, movement II.

Commentary to the edition

The edition is based on source A. Source E has been consulted regarding movement II, *Variatione II*; other sources are of no significance to this edition. The manuscripts for the two versions of *Fantasy Sonata* (RLS 83,1a and 85,2) are not considered as sources for the present, independent work.

<i>Takt</i>	<i>Stemme</i>	<i>Kommentar</i>	<i>Bar</i>	<i>Part</i>	<i>Comment</i>
Sats I			Movement I		
6	vh	understemme: node 1-2 mangler i A (bindebue findes i t. 5)	6	lh	lower part: notes 1-2 wanting in A (there is a tie in b. 5)
7	vh	understemme: node 1 mangler i A (bindebue findes i t. 6)	7	lh	lower part: note 1 wanting in A (there is a tie in b. 6)
8	vh	understemme: node 2 mangler (node 1 er uden bindebue)	8	lh	lower part: note 2 wanting (note 1 has no tie)
24	hh	understemme: node 1 mangler i A; tilføjet i analogi med konteksten	24	rh	lower part: note 1 wanting in A; supplied by analogy with the context
27	vh	node 1 (i hh): i A placeret til sidst i t. 26; flyttet til t. 27 i analogi med konteksten og således at t. 26 og 27 'går op'	27	lh	note 1 (in rh): in A, this is placed at the end of b. 26; moved to b. 27 by analogy with the context, and in order to normalise bb. 26 and 27.
47	vh	overstemme, node 3: fejlanbragt ♭ for c rettet til ♯ for c i analogi med t. 50	47	lh	upper part, note 3: misplaced ♭ before c emended to ♯ before c by analogy with b. 50
Sats II			Movement II		
45	vh	nederste system er tomt i A	45	lh	the lowest stave is empty in A
Sats III			Movement III		
52	hh	understemme, pause 1: fejlagtigt angivet ♯ rettet til ♮	52	rh	lower part, rest 1: mistakenly marked ♯ emended to ♮
86	vh	sidste node: umotiveret bue til t. 87 node 1 udeladt	86	lh	last note: unmotivated tie to b. 87 note 1 suppressed
95	hh	overstemme: umotiveret buebegyndelse udeladt (ingen fortsættelse i t. 95 efter sideskift i kilden)	95	rh	upper part: unmotivated beginning of tie suppressed (no continuation in b. 95 after turn of page in the source)

5 *Insectarium* (BVN 134)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,3. Autograf; renskrift med blæk.

Titel: [...] *Insectarium*. | for | Piano | af | Rud Langgaard. | Komponeret April 1917 – øverst på siden påtegnet: Til Hr. Organist Axel Bruun | med Tak for Vinteren 1917-18 | fra Deres | hengivne | Rud L. | Juni 1918.

Overskrifttitel første nodeside: 9 *Fixerbilleder*. (for Piano.) | af | *Crótalus durissus*.

Ingen signatur og datering til slut.

7 blade, 35,5 × 27 cm; 11 beskrevne, upaginerede sider (blad 1v og 7v blanke). (En paginering med blyant af de beskrevne sider 1-11 er af nyere dato).

Papirtype: B. & H. Nr. 11. A. / 7.14. (18 systemer).

I manuskriptet er indlagt et brev til Hr. Axel Bruun, dateret 13. Juni 1918 (1 blad, 20,5 × 12,8 cm; 1 beskrevet side).

I forbindelse med renskrivningen eller kort efter har RL foretaget rettelser i form af overstregning af enkelte takter samt udradering af de oprindeligt skrevne taktangivelser og taktstreger i sats I, II og III. Satserne er nummereret med romertal og derunder er de latinske insektbetegnelser anført i parentes. Manuskriptet blev foræret til RLs gode ven, organist ved Ordrup Kirke Axel Bruun, hvilket dedikationen på titelsiden og det indlagte brev vidner om.

5 *Insectarium* (BVN 134)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,3. Autograph; fair copy in ink.

Title: [...] *Insectarium*. | for | Piano | by | Rud Langgaard. | Composed April 1917 – at the top of the page is inscribed: For the organist Mr. Axel Bruun | with thanks for the winter of 1917-18 | from yours | sincerely | Rud L. | June 1918.

Heading at the top of the first page of music: 9 *Puzzle Pictures*. (for Piano.) | by | *Crótalus durissus*.

No date and signature at the end.

7 leaves, 35.5 × 27 cm; 11 unnumbered pages of writing (fols. 1v and 7v blank). (A pagination in pencil of the 11 pages of writing is of a recent date).

Paper type: B. & H. Nr. 11. A. / 7.14. (18 staves).

Placed in the manuscript, a letter to Mr. Axel Bruun, dated 13 June 1918 (1 leaf, 20.5 × 12.8 cm; 1 page of writing).

In connection with the fair-copying, or shortly afterwards, RL has carried out corrections in the form of the deletion of a few bars and the removal of the original time signatures and bar lines in pieces I, II and III. The pieces are numbered with Roman numerals and underneath the Latin names of the insects have been added in brackets. The manuscript was donated to RL's good friend, the organist at Ordrup Church Axel Bruun, as can be seen from the dedication on the title page and the inserted letter.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde A. Spilleanvisninger, pedalangivelser og særlige notationsformer for banken på klaverlåget og spil på klaverets strenge gengives i udgaven sådan som de står i kilden.

Takt	Stemme	Kommentar
Sats I		
–	–	opr. i 6/8-takt; taktart og taktstreger er udraderet af RL
system 5	vh	RL skriver utvetydigt (<i>underligt!</i>), uden at der er nogen logisk forklaring på meningen med denne angivelse
Sats II		
–	–	opr. i 4/4- eller 8/8-takt; taktart og taktstreger er udraderet af RL
Sats III		
–	–	opr. i 3/4-takt; taktart og taktstreger er udraderet af RL
system 1	vh	næstsidste node: opløsningstegn i parentes skyldes RL
Sats V		
–	–	satsen er fra begyndelsen noteret korrekt med 32-dels-trioler (2/8-takt), men efter bladvending i A (midt i t. 5) ændres notationen i resten af satsen til 16-dels-trioler; notationen korrigeret til 32-dels-trioler i denne passage
11	vh	bue fra node 1 til slutningen af t. 14 ændret til 2 buer i analogi med t. 3, 17, etc.
26, 32	–	<i>fffz</i> ændret til <i>fffz</i> i analogi med t. 10 og 16
Sats VII		
20	vh	RL anfører (♭), men har glemt trilleangivelsen
Sats VIII		
4	hh	node 3 overflødig ♯ for c ² udeladt (node 2 er ændret fra cis ² til des ²)
8	hh	sidste node; fejlagtigt anført bindebue til t. 9 node 1 udeladt i analogi med t. 3-4 (vh) og t. 13-14 (vh); der er sideskift i kilden efter t. 13, og RL har derfor glemt ♯ for t. 14, node 1 (f ¹)
Sats IX		
13	hh	næstsidste node: overflødig (gentaget) ♭ for h ² udeladt

Commentary to the edition

The edition is based on source A. Playing directions, pedal indications and special forms of notation for knocking on the piano lid and playing the piano strings are indicated in the edition as in the source.

Bar	Part	Comment
Movement I		
–	–	originally in 6/8 time; time signature and bar lines were erased by RL
accolade 5	lh	RL writes unequivocally (<i>strangely!</i>) without supplying any logical explanation of the meaning of this indication
Movement II		
–	–	originally in 4/4 or 8/8 time; time signature and bar lines were erased by RL
Movement III		
–	–	originally in 3/4 time; time signature and bar lines were erased by RL
accolade 1	lh	penultimate note: natural in brackets was inserted by RL
Movement V		
–	–	the movement is from the start correctly notated with demisemi-quaver triplets (2/8 time), but after a turn of page in A (in the middle of b. 5) the notation changes to semi-quaver triplets until the end; the notation has been emended to demisemi-quaver triplets throughout
11	lh	slur from note 1 till the end of b. 14 emended to 2 slurs by analogy with bb. 3, 17, etc.
26, 32	–	<i>fffz</i> emended to <i>fffz</i> by analogy with bb. 10 and 16
Movement VII		
20	lh	RL has (♭), but has forgotten the trill indication
Movement VIII		
4	rh	note 3 superfluous ♯ before c ² suppressed (note 2 was changed from c ^{#2} to d ^{♭2})
8	rh	last note; erroneous tie to b. 9 note 1 suppressed by analogy with bb. 3-4 (lh) and bb. 13-14 (lh); after b. 13 there is a page turn in the source, and due to this RL has forgotten the ♯ before f ¹ in b. 14
Movement IX		
13	rh	penultimate note: superfluous (repeated) ♭ before b ² suppressed

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,4. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser og tilføjelser med blyant og blæk.

Overskrift (første nodeside, overstreget): *Gitanjali-Hymner*. Dateret efter I: K.[= *Komponeret*] 20/4 18. R.[= *Renskrevent*] 3/6 18 – samt efter en tilføjet slutning: (18/1 20) – efter II: 20/4 / 6/6 18. – efter III: *Komp 3/6 Renskr 7/6. 18.* – efter IV: 5/6 – efter V: 18/5. – før VI (tilføjet med sen skrift): *komp 16 Maj 1918* – slutdatering efter X: 10 Juni 1918.

14 blade, 34 × 27 cm; 27 beskrevne, upaginerede sider (sidste side blank). Indlagt i omslag med påskrift af CL (det oprindelige omslag med RLs titel = kilde C).

Papirtype: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 akkolader á 2 systemer).

Satserne er forsynet med rettelser og tilføjelser i vekslende omfang. Ændringerne kan i kraft af skrift, skriveredskab og blækfarve identificeres som hørende dels til værket tidlige fase 1918-20, dels til en fase i 1940erne. De tidlige ændringer hører til værket renskrevne fremtrædelsesform, mens alt det, der kom til i 1940erne har en skitseagtig karakter. Satstitlerne er skrevet med blyant (to af dem trukket op med blæk); skriften viser, at de er tilføjet kort efter fuldførelsen af blækrenskriften (1919?). Mottoer over sats VII og IX er skrevet med blæk og samtidig med noderrenskriften (juni 1918). En revision, som kan iagttages i sats I, VI og X, er (i sats I) dateret 18.1.1920, dvs. at den blev gennemført op til RLs opførelse af værket i Berlin en uge senere.

Oversigt over ændringer og tilføjelser i satserne:

sats I: Revisionen (1920) omfatter ændringer i t. 23, 26-28, 30, 67 og 71 samt en ny slutning på 6 takter som erstatter 2 oprindelige sluttakter. Senere er satsen gennemrevideret skitseagtigt med blyant og blæk, primært i forbindelse med genbrug i *Gennem Gaderne* 1946 (sats I). Overskrift og karakterbetegnelse er i denne forbindelse streget over, og RL har på første nodeside foroven tilføjet *Ingen Overskrifter og Fdur* samt: *Nr 1. og Nr. 6. og Nr. 10 Skal renskrives.*

sats II: Blæk- og blyantsrettelser i t. 24, 29, 31, 33-36, 60-61, alle fra 1940erne.

sats III: Blyantsrettelser fra 1940erne i t. 1, 7-8, 10-11, 14, 52-55; første side er foroven betegnet [*Bruges*] ikke og overstreget med skrå blyantsstreg (ligeledes 1940erne).

sats IV: Foroven (i 1940erne) betegnet [*Bruges*] ikke.

sats V: Foroven (i 1940erne) betegnet [*Bruges*] ikke.

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,4. Autograph. Fair copy in ink; corrections and additions in pencil and ink.

Heading (first page of music, crossed out): *Gitanjali Hymns*. Dated after I: C. [= *Composed*] 20/4 18. F. [= *Fair-copied*] 3/6 18 – after an added ending also dated: (18/1 20) – after II: 20/4 / 6/6 18. – after III: *Comp 3/6 Fair-cop 7/6. 18.* – after IV: 5/6 – after V: 18/5. – before VI (added in late hand): *comp 16 Maj 1918* – end dating after X: 10 June 1918.

14 leaves, 34 × 27 cm; 27 unnumbered pages of writing (last page blank). Placed in a cover with inscription by CL (the original cover with RL's title = source C).

Paper type: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 accolades of 2 staves each).

The individual pieces are provided with corrections and additions to a varying extent. By virtue of the handwriting, the writing tool and the colour of the ink, the alterations can be identified as partly belonging to the early phase of 1918-20, and partly to a phase in the 1940s. The early alterations are part of the fair copy of this phase, while everything that was added in the 1940s, has a sketchy character. The titles of the movements are written in pencil (two of them are rewritten in ink); the handwriting shows that they have been added shortly after the completion of the ink fair copy (1919?). The mottos above movements VII and IX are written in ink and simultaneously with the fair copy (June 1918). A revision which can be seen in movements I, VI and X, is (in movement I) dated 18 Jan. 1920, which means that it was completed in the period leading up to RL's performance of the work in Berlin a week later.

Overview of alterations and additions in the movements:

movement I: The revision (1920) comprises alterations in bb. 23, 26-28, 30, 67 and 71, and also a new 6 bar ending which replaces the 2 original end bars. Later, the movement was thoroughly revised in a sketchy manner in pencil and ink, primarily in connection with reuse of the material in *Through the Streets* 1946 (movement I). In that connection, the heading and character designation were deleted, and on the first sheet of music at the top, RL added *No headings and F major*, together with: *No. 1. and No. 6. and No. 10 Must be fair-copied.*

movement II: Ink and pencil corrections in bb. 24, 29, 31, 33-36, 60-61, all from the 1940s.

movement III: Pencil corrections from the 1940s in bb. 1, 7-8, 10-11, 14, 52-55; the first page is designated at the top *Not [to be used]* and deleted with a diagonal pencil line (also in the 1940s).

movement IV: At the top (in the 1940s) designated *Not to be used.*

movement V: At the top (in the 1940s) designated *Not [to be used]*.

sats VI: Foroven (i 1940erne) betegnet *Bruges*; blækrettelser i t. 1-3, 14-15, 21, 42-43, 64-65, 71, 76-77, 83, 108-109, alle fra 1940erne. 2 takter mellem t. 115 og 116 er annulleret under renskrivningen (1918). Efter takt 119 findes en dobbeltstreg og ordet *Fine*, og de følgende 21 takter, som udgør satsens slutning, er streget over. Skrift mv. sandsynliggør, at denne ændring var en del af revisionen 1920. En tilføjet henvisning til en slutning i As-dur stammer fra omarbejdelsen til sats III af *Gennem Gaderne* 1946.

sats VII: Foroven (i 1940erne) betegnet *Bruges ikke*; en takt mellem t. 43 og 44 er annulleret under renskrivningen (1918).

sats VIII: Foroven (i 1940erne) betegnet *Bruges*; blyantsrettelser i t. 25 og 41. Ved starten tilføjet: *Poco Allegro* (en tidlig betegnelse er udraderet og ulæselig).

sats IX: Foroven (i 1940erne) betegnet *Bruges*. Der er tilføjet tenuto-angivelser på node 1 i t. 1, 2, 12 og 13 (med farvestift); blyants tilføjelser findes i t. 17, 36-41, 46 og 52. Disse ændringer synes senere end 1920.

sats X: Karakterbetegnelsen *Extase, efterhaanden mere og mere bevæget* er i 1940erne med blyant ændret til *Roligt*; blæk- og blyantsrettelser (fra 1940erne) i t. 21-22, 25, 31, 34-35. Satsens sidste tre sider er forsynet med flere forkortelses- og ændringsforslag. Den oprindelige renskrifts t. 39, anden halvdel, samt t. 40 er streget over, og efter t. 43 er anført et spring til t. 58 (udgavens t. 58a); de mellemliggende takter er overstreget. Denne forkortelse stammer fra værket's tidlige fase. RL har senere (i 1940erne) annulleret den ved at skrive: *det udstregede gælder – og: hele Siden alligevel gyldig*. Ved revisionen i 1920 komponerede RL en ny slutning fra t. 45 og ud, og denne slutning blev nedfældet på den følgende side i manuskriptet. En helt fjerde slutning er foreslået som et spring fra 1920-slutningens t. 55 tilbage til en parallel takt i den oprindelige slutning (udgavens t. 58a). Endelig er manuskriptets sidste side forsynet med (senere overstregede) blyantsskitser fra to perioder til ændringer i satsen.

B. Sats III. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,5. Autograf. Renskrift med blyant trukket op med blæk (ikke af RL?).

Titel (autograf): *Gitanjali-Hymne | No 3 af | Gitanjalahymner [sic] | for | Piano*.

Dateret til slut: 3/6. 18.

2 blade, 34 × 27,5 cm; 3 beskrevne, upaginerede sider (sidste side blank).

Papirtype: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 akkolader á 2 systemer).

movement VI: At the top (in the 1940s) designated *To be used*; corrections in ink in bb. 1-3, 14-15, 21, 42-43, 64-65, 71, 76-77, 83, 108-109, all from the 1940s. 2 bars between bb. 115 and 116 were annulled during the making of the fair copy (1918). After bar 119, there is a double bar-line and the word *Fine*, and the following 21 bars which comprise the ending of the movement, are deleted. Handwriting etc. makes it probable that this change was part of the revision in 1920. An added reference to an ending in A flat major stems from the reworking of the material into movement III of *Through the Streets* 1946.

movement VII: At the top (in the 1940s) designated *Not to be used*; a bar between bb. 43 and 44 was annulled during the making of the fair copy (1918).

movement VIII: At the top (in the 1940s) designated *To be used*; pencil corrections in bb. 25 and 41. At the start is added: *Poco Allegro* (an early designation is erased and illegible).

movement IX: At the top (in the 1940s) designated *To be used*. Tenuto markings were added at note 1 in bb. 1, 2, 12 and 13 (in crayon); additions in pencil are in bb. 17, 36-41, 46 and 52. The alterations seem to be later than 1920.

movement X: Character indication *Ecstasy, gradually more and more excited* was altered in pencil in the 1940s to *Calm*; ink and pencil corrections (from the 1940s) in bb. 21-22, 25, 31, 34-35. The three last pages of the movement are provided with several suggestions for abbreviations and alterations. The last half of b. 39 and the whole of b. 40 of the original fair copy are deleted, and after b. 43, a leap to b. 58 is indicated (b. 58a of this edition); the intermediate bars are deleted. This abbreviation originates from the early phase of the work. On a later occasion (in the 1940s), RL annulled this by writing: *the deleted passage is valid – and: the whole page is valid after all*. In connection with the revision in 1920, RL composed a new ending from b. 45 to the end, and this ending was written on the following page in the manuscript. Yet a fourth ending is suggested as a leap from b. 55 of the 1920 ending back to a parallel bar in the original ending (b. 58a of the edition). Finally, the last page of the manuscript is provided with pencil sketches (later deleted) for alterations in the movement from two different periods.

B. Movement III. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,5. Autograph. Fair copy in pencil that has been inked in (hardly by RL?).

Title (autograph): *Gitanjali Hymn | No 3 from | Gitanjala Hymns [sic] | for | Piano*.

Dated at end: 3/6. 18.

2 leaves, 34 × 27.5 cm; 3 unnumbered pages of writing (last page blank).

Paper type: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 accolades of 2 staves each).

C. Det oprindelige titelblad

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 90,59 [blad 1]. Autograf; blæk.

Titel: *Gitanjali-Hymner* | (Efter Tagore) | for | Pianoforte | af | Rud Immanuel Langgaard | NB kun: 1) *Din Musiks Glands* | 2) *Sommerhvisken* | 3 *Taushedens Hav* | 4) *Gyldne Strømme* | benyttes – bortset fra komponistnavnet er hele påskriften streget over; foroven på siden findes en udraderet, senere påskrift med reference til *Gennem Gaderne* (BVN 321)

1 blad, 34 × 27,5 cm; 2 beskrevne sider; titlen findes verso; recto rummer påskrift vedr. *In ténébras exteriores* (BVN 334).

Papirtype: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 akkolader á 2 systemer).

Titelbladet og det dermed sammenhængende blad (RLS 90,59 blad 9) udgør det oprindelige omslag til *Gitanjali-Hymner*, som i 1947 er blevet 'vendt om' og benyttet som omslag til skitserne til *In ténébras exteriores* (BVN 334). Påskriften om, at kun 4 af satserne skal anvendes, er tilføjet med en skrift, der kan dateres til omkring 1920.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde A og præsenterer værket i den form, RL var nået frem til i 1920, hvor han opførte værket i Berlin. Ændringer og tilføjelser, som i kraft af skrift, skrivereedskab og blækfarve kan bestemmes som tilhørende værket tidlige fase 1918-20 respekteres i udgaven, mens alle senere rettelser og tilføjelser, som generelt er af skitseagtig karakter, ignoreres. De sene tilføjelser hidrører fra en revitalisering af værket i 1940'erne, som resulterede i genanvendelse af satserne I, II og VI i 1946 i *Gennem Gaderne* (BVN 321). Forud for opførelsen i 1920 blev sats I forsynet med en længere slutning, sats VI blev samtidig forkortet, og sats X blev forsynet med en ny slutning. Da de tre satser oprindelige slutninger fra 1918 også fremgår af hovedkilden, har udgiverne valgt at inkludere disse som alternativer i udgaven. Et spring, som tidligt er blevet indført i den oprindelige slutning i sats X, er senere annulleret af RL, og udgaven bringer denne slutning i sin helhed. I noterne nedenfor refereres med årstallene 1918, 1920 og 1946 til manuskriptets primære tilblivelses- og revisionsfaser.

Takt	Stemme	Kommentar
Sats I		
10-11	–	<i>rit.</i> i t. 10 og <i>acc. poco a poco</i> i t. 11 tilføjet med blyant af RL; efter skriften at domme er der tale om en tilføjelse fra 1918-20
19	hh	taktslag 3, understemme: under renskrivningen (1918) har RL foretaget en rettelse, der er noget uklar; to umotiverede bindebuer udelades
23	hh, vh	akkord 2: ♭♭ for h ¹ og h tilføjet (1920)

C. The original title page

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 90,59 [fol. 1]. Autograph; ink.

Title: *Gitanjali Hymns* | (After Tagore) | for | Pianoforte | by | Rud Immanuel Langgaard | NB only: 1) *The Light of Thy Music* | 2) *Summer Murmurs* | 3 *The Sea of Silence* | 4) *Golden Streams* | to be used – except from the name of the composer, all of the inscription is crossed out; at the top of the page there is a later, now erased inscription referring to *Through the Streets* (BVN 321)

1 leaf, 34 × 27.5 cm; 2 pages of writing; the title is on the verso; recto has an inscription regarding *In ténébras exteriores* (BVN 334).

Paper type: *Deutsches Notenschreibpapier Nr. 4* (6 accolades of 2 staves each).

The title page and the adjoining page (RLS 90,59 fol. 9) make up the original cover for *Gitanjali Hymns*, which has been 'turned round' and used as a cover for the sketches of *In ténébras exteriores* (BVN 334) in 1947. The inscription that only 4 of the pieces are to be used has been added in handwriting that can be dated to around 1920.

Commentary to the edition

The edition is based on source A and presents the work in the form which RL had arrived at in 1920, when he performed the work in Berlin. Alterations and additions which can be traced to the early phase 1918-20 due to the handwriting, the writing tool and the colour of the ink, are respected in the edition, while all later corrections and additions which are generally of a sketchy character, are ignored. The late additions stem from a revitalisation of the work in the 1940s which resulted in the reuse of the movements I, II and VI in 1946 in *Through the Streets* (BVN 321). Prior to the performance in 1920, movement I was provided with a longer ending, and at the same time, movement VI was abbreviated and movement X was provided with a new ending. Because the original endings of the three movements are also apparent from the main source, the editors have chosen to include them as alternative endings in the edition. A leap that was prescribed at an early date in the original ending of movement X was later annulled by RL, and the edition brings the ending in its entirety. In the notes below, the years 1918, 1920 and 1946 refer to the primary phases of creation and revision of the manuscript.

Bar	Part	Comment
Movement I		
10-11	–	<i>rit.</i> in b. 10 and <i>acc. poco a poco</i> in b. 11 added in pencil by RL; judging from the handwriting, these are additions from 1918-20
19	rh	3rd beat, lower part: during the making of the fair copy (1918), RL made a correction, which is somewhat unclear; two unmotivated ties are suppressed
23	rh, lh	chord 2: ♭♭ before b ¹ and b added (1920)

26-28, 30	hh, vh	RL har foretaget rettelser (1920), som på enkelte punkter er vanskelige at tolke, idet takterne efterfølgende er blevet forsynet med nye blækrettelser (1946)	26-28, 30	rh, lh	RL has made corrections (1920) which in certain respects are difficult to decipher, because the bars have subsequently been provided with new corrections in ink (1946)
65	–	<i>Stadigvæk bevæget</i> omskrevet til <i>sempre mosso</i>	65	–	<i>Still moved</i> rewritten as <i>sempre mosso</i>
67, 71	hh	understemmen er ændret af RL (1920); den oprindelige notation er udraderet og ulæselig	67, 71	rh	the lower part altered by RL (1920); the original notation is erased and illegible
Sats II 8, 12, 77, 81	hh	akkorden til sidst i takten: RL placerer akkorden præcis over sidste triol i vh; det er muligt at akkorden skal anslås samtidig med triolen, selv om triolangivelsen mangler i hh	Movement II 8, 12, 77, 81	rh	the chord at the end of the bar: RL places the chord exactly above the last triplet in the lh; it is possible that the chord must be struck simultaneously with the triplet, although there are no triplet marking, in rh
24, 93	vh	overstemmen, node 1: det fremgår klart af placeringen af ges ¹ , at tonen anslås på andet taktslag, selv om RL ikke har indsat vejledende pauser i stemmen	24, 93	lh	upper part, note 1: it is clear from the placement of g ^{b1} that the note is struck on the second beat, although RL has not inserted guiding rests in the part
Sats III 15, 17, 41, 43	hh	node 1: c ² er punkteret, e ¹ er ikke	Movement III 15, 17, 41, 43	rh	note 1: c ² is dotted, e ¹ is not
Sats IV 11	vh	bue fra node 4 (kort forslag) til node 5 udeladt, da der ikke findes buer fra forslagsnoder noget andet sted i satsen	Movement IV 11	lh	tie from note 4 (grace note) to note 5 suppressed, since there are no ties from grace notes anywhere else in the movement
21-22	hh	forslagsnoderne er i A placeret på hver sin side af taktstregen	21-22	rh	the grace notes are placed on each side of the barline in A
37	hh	akkord 1: e ² mangler i akkorden (der findes akkoladeskift i kilden mellem t. 36 og 37)	37	rh	chord 1: e ² wanting in the chord (there is an accolade break in the source between bb. 36 and 37)
Sats V 68	hh	node 3: h ¹ ændret til cis ² i analogi med t. 14 (h ¹ opfattes som en fejlnotation)	Movement V 68	rh	note 3: b ¹ emended to c ^{#2} by analogy with b. 14 (b ¹ is considered erroneous)
Sats VI 1-3, etc.	hh, vh	det ofte gentagne 7-stemmige motiv er noteret på 2 systemer i kilden, men bringes her for overskuelighedens skyld på 3 systemer og i ensartet notation	Movement VI 1-3, etc.	rh, lh	the often repeated 7 part motif is notated on 2 staves in the source, but for the sake of clarity it is notated on 3 staves here and in a uniform way of notation
99	hh	overstemme, node 1: es ² ændret til des ² i analogi med t. 2, 5, etc.	99	rh	upper part, note 1: e ^b flat ² emended to d ⁱ² by analogy with bb. 2, 5, etc.
115-116	–	annulleringen af 2 takter mellem t. 115 og 116 respekteres af udgiverne, da det er sket i renskrivningsprocessen (1918)	115-116	–	the annullment of 2 bars between bb. 115 and 116 is respected by the editors, as it was done during the fair-copying process (1918)
119	–	ved revisionen 1920 valgte RL at lade stykket slutte med t. 119; t. 120-140 er den oprindeligt komponerede slutning, der her præsenteres som alternativ	119	–	in connection with the revision in 1920, RL chose to let the piece end at b. 119; bb. 120-140 constitute the ending originally composed, which is here presented as an alternative

Sats VII		
43-44	–	annulleringen af 1 takt mellem t. 43 og 44 respekteres af udgiverne, da det er sket i renskrivningsprocessen (1918)
48	vh	overstemmen, node 1: fejlagtigt noteret som helnode; ændret (uden typografisk markering) til punkteret halvnode
Sats IX		
17	vh	node 1 med tilhørende bue er tilføjet med blyant; medtages i udgaven, da noden var blevet glemt i renskriften (jfr. t. 6)
52	hh	RL har tilføjet des ² til fjerdesidste akkord og es ² til sidste akkord samt forsynet alle de fire akkorder i hh med fermat; disse tilføjelser er af sen dato og er ikke medtaget i udgaven
Sats X		
25	–	<i>sempre legato</i> udeladt og erstattet af buer i t. 25-28 i analogi med de foregående takter
64	hh, vh	sidste akkord: RL har glemt ♭ for d og d ¹ i renskriften, men tilføjet det senere med blyant (medtaget uden typografisk angivelse)

7 Gennem Gaderne (BVN 321)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling RLS 85,12. Autograf. Renskrift med blæk; enkelte rettelser og tilføjelser med farvestift og blyant.

Titel: *Motto: Jeg løb gennem Gaderne, / med oprakte Arme / Rædslen piskede mig. / (Blicher Clausen: "Violin") / Gennem Gaderne. / [... tidligere titel, overklæbet] / 3 Stykker for Klaver / komponeret 1918 (Foraaret, Maj) / (Niels Juulsgade [sic]) / Renskr. i Ribe 1946*

Dateret efter I: *komp. 20/4 1918. – efter II: komp. 20/4. 1918. – efter III: komp. 16 Maj 1918. / Renskr. færdig 18 Dec 1946. Ribe*

10 blade, 34 × 27 cm (blad 1 og 10 dog 34,5 × 25,5 cm); 18 beskrevne sider, pagineret: (titel), [1], 2-15, [16], (blank), (1 side med påskrift), (blank).

Papirtype: blad 1 og 10: 10 systemer uden angivelse af fabrikat; blad 2-9: *W.H. Nr. 3. F.12* (12 systemer).

På s. 9 fornedet og s. 10 foroven udraderede og overstregede takter [vedr. *Vanvidsfantasi*, sats III].

B. Fragmenter (udskilt af A)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling RLS 85,13. Autograf. Renskrift med blæk.

Movement VII		
43-44	–	the annullment of 1 bar between bb. 43 and 44 is respected by the editors, as it was done during the fair-copying process (1918)
48	lh	upper part, note 1: erroneously notated as a semibreve; emended (without typographical indication) to a dotted minim
Movement IX		
17	lh	note 1 together with the tie is added in pencil; included in the edition, because the note was forgotten in the fair copy (cf. b. 6)
52	rh	RL added d ^{b2} to the fourth last chord and e ^{b2} to the last chord, and also provided all four chords in the right hand with a fermata; these additions are of a late date and are not included in the edition
Movement X		
25	–	<i>sempre legato</i> suppressed and replaced by slurs in bb. 25-28 by analogy with the preceding bars
64	rh, lh	last chord: RL has forgotten ♭ before d and d ¹ in the fair copy, but added it later in pencil (included without typographical indication)

7 Through the Streets (BVN 321)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection RLS 85,12. Autograph. Fair copy in ink; a few corrections and additions in crayon and pencil.

Title: *Motto: I ran through the streets, / with upraised arms / Fear lashed me on. / (Blicher Clausen: "Violin") / Through the Streets. / [... earlier title covered by a pasted-on scrap of paper] / 3 Pieces for Piano / composed 1918 (Spring, May) / (Niels Juulsgade [sic]) / Fair-copied in Ribe 1946*

Dated after I: *comp. 20/4 1918. – after II: comp. 20/4. 1918. – after III: comp. 16 Maj 1918. / Fair copy completed 18 Dec 1946. Ribe*

10 leaves, 34 × 27 cm (fols. 1 and 10 are 34.5 × 25.5 cm); 18 pages of writing, paginated: (title), [1], 2-15, [16], (blank), (1 page with an inscription), (blank).

Paper type: fols. 1 and 10: 10 staves without manufacturer's name; fols. 2-9: *W.H. Nr. 3. F.12* (12 staves).

On p. 9 at the bottom, and p. 10 at the top erased and deleted bars [concerning *Insanity Fantasy*, movement III].

B. Fragments (removed from A)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection RLS 85,13. Autograph. Fair copy in ink.

1. RLS 85,13 [blad 1]

Titel: *Stjernemølle* | [overstreget: *Stjernemølle*] | *Tre Klaverstykker* | af | Rued Langgaard | komp. Foraar 1918 i København 1 blad, 34 × 27 cm; 2 beskrevne sider, pagineret: (titel), 1.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indeholder verso sats I t. 1-16 i renskrift.

2. RLS 85,13 [blad 2]

Titel: *Stjernemølle*. | *Gitanjali-Hymner* [sic], efter Tagore. | for Klaver | af | Rued Langgaard [det hele overstreget] | komp. Foraar. 1918 | December 1946.

1 blad, 33,5 × 27 cm; 2 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: *Beethoven Papier Nr. 35 (20 Linien)*.

Indeholder verso sats I t. 1-16 i renskrift.

Begge fragmenter har tidligere udgjort blad 1 af **A** og må være udskiftet på grund af titelændring.

3. RLS 85,13 [blad 3-4]

Titel (blad 3r): [overstreget: "*Sternwahn*"] | *Under Stjernerne* | [overstreget: *Stjernevanvid*] | *Fantasier* | [overstreget: *Disgraziader*] | for | Klaver | af | Rued Langgaard | komp. April Juni 1918. København.

2 blade, 34 × 27 cm; 2 beskrevne sider; ud over blad 3r er blad 4r forsynet med en påskrift (vedr. *Gitanjali-Hymner*).

Papirtype: *W.H. Nr. 2. F.10* (10 systemer).

Blad 3-4 har udgjort et omslag med titel (uden noder) til kilde **A**.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde **A**. Komponistens rettelser og tilføjelser i denne kilde respekteres. De tre stykker er reviderede versioner af sats I, II og VI af *Gitanjali-Hymner* (BVN 149). Manuskriptet til dette værk (RLS 83,4) betragtes ikke som kilde til nærværende, selvstændige versioner af de tre stykker. Kilde **B** er uden betydning for udgaven.

Takt	Stemme	Kommentar
------	--------	-----------

Sats I

1	–	der er ikke angivet dynamisk niveau i t. 1
65	hh, vh	satsen sluttede oprindeligt som sats III med en arpeggio-akkord; i sats I er denne akkord streget over af RL og fermat er tilføjet på akkorden på tredje taktslag

Sats II

8, 12, 78, 82	hh	akkorden til sidst i takten: RL placerer akkorden præcis over sidste triol i vh; det er muligt at akkorden skal anslås samtidig med triolen, selv om triolangivelsen mangler i hh (kilden har heller ingen triolangivelser i vh; de findes derimod i vh i <i>Gitanjali-Hymner</i> RLS 83,4, sats II)
---------------	----	--

1. RLS 85,13 [fol. 1]

Title: *Star Mill* | [deleted: alternative spelling of *Star Mill*] | *Three piano pieces* | by | Rued Langgaard | comp. Spring 1918 in Copenhagen

1 leaf, 34 × 27 cm; 2 pages of writing, paginated: (title), 1.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Contains verso a fair copy of movement I bb. 1-16.

2. RLS 85,13 [fol. 2]

Title: *Star Mill*. | *Gitanjali Hymns* [sic], after Tagore. | for piano | by | Rued Langgaard [all is deleted] | comp. Spring. 1918 | December 1946.

1 leaf, 33.5 × 27 cm; 2 unnumbered pages of writing.

Paper type: *Beethoven Papier Nr. 35 (20 Linien)*.

Contains verso a fair copy of movement I bb. 1-16.

Both fragments have served as fol. 1 of **A** and must have been replaced because of a change of title.

3. RLS 85,13 [fols. 3-4]

Title (fol. 3r): [deleted: "*Sternwahn*"] | *Under the Stars* | [deleted: *Star Insanity*] | *Fantasies* | [deleted: *Disgraziads*] | for | piano | by | Rued Langgaard | comp. April June 1918. Copenhagen.

2 leaves, 34 × 27 cm; 2 pages of writing; in addition to fol. 3r, fol. 4r is provided with an annotation (concerning *Gitanjali Hymns*).

Paper type: *W.H. Nr. 2. F.10* (10 staves).

Fols. 3-4 formed a cover with the title (without notes) for source **A**.

Commentary to the edition

The edition is based on source **A**. The composer's corrections and additions in this source are respected. The three pieces are revised versions of movements I, II and VI of *Gitanjali Hymns* (BVN 149). The manuscript for this work (RLS 83,4) is not considered a source for the present, independent versions of the three pieces. Source **B** is of no significance to the edition.

Bar	Part	Comment
-----	------	---------

Movement I		
1	–	there is no marking of the dynamic level in b. 1

65	rh, lh	the movement originally ended like movement III with an arpeggio chord; in movement I, this chord is deleted by RL, and a fermata is added on the chord on the third beat
----	--------	---

Movement II

8, 12, 78, 82	rh	the chord at the end of the bar: RL places the chord exactly above the last triplet in the lh; it is possible that the chord must be struck simultaneously with the triplet, although there are no triplet markings in rh (the source does not have any triplet markings in lh either; however, there are triplet markings in lh in <i>Gitanjali Hymns</i> RLS 83,4, movement II)
---------------	----	---

48	hh	akkord 2: marcatissimo er fejlagtigt bragt af RL på akkord 3; flyttet til akkord 2 i overensst. med vh og t. 52
Sats III		
54	hh	understemme: umotiveret bue mellem node 1 og 2 udeladt
71	vh	overstemme, node 1: umotiveret marcatissimo udeladt (accenterne i takten kompletteret i analogi med t. 72-74)
108-109	hh	fraseringen er ikke identisk med t. 13-14; buen i t. 108 ender på sidste node, og en ny bue, der fortsætter til t. 111, begynder på tredjesidste node i t. 108; de overlappende buer er noteret som én lang bue fra t. 105 til t. 111

8 *Afgrundsmusik (En Sonate)* (BVN 169)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,6. Autograf. Renskrift med blåviolet blæk, stedvis rødt blæk (enkelte rettelser med blæk og blyant).

Titel: *Afgrundsmusik* / *En Sonate* / for / Klaver / af / Rud Langgaard / [senere tilføjet med blæk:] *Komponeret Marts 1921 i Venedig*. – samt tilføjet med blyant: 1921.

Overskrift (s. 1): *Afgrunds-Musik*. / *Sonate for Klaver*.

Dateret ved begyndelsen (s. 1): 1921 [opr. skrevet 1922] – til slut signeret og dateret: *Rud Langgaard*. / 4 Juli 1923. / (*Komp. 1921*) [1921 opr. skrevet 1922]

13 blade, 34,5 × 27 cm; 21 beskrevne sider, pagineret: (titel), (side med forord), 1-19, (5 blanke sider).

Papirtype: blad 1: 16 systemer uden angivelse af fabrikat, blad 2-3, 6-13: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 6. F. 18. (18 systemer), blad 4-5: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 5. F. 16. (16 systemer).

Blad 1v findes et forord signeret *Rud Langgaard*. (Forordet gengives s. 31).

Side 4 fornedet findes 6 grundigt overstregede og ulæselige takter med overskriften *Penetrabile da sirena*. Det er begyndelsen på anden del af sats I, som fortsatte på et følgende, nu forsvundet blad. Dette blad blev i manuskriptet erstattet af 2 blade (bl. 4-5, pag. 5-8), hvorfor den oprindelige paginering af s. 7-17 er rettet til 9-19. Enkelte rettelser af toner eller kort efter renskrivningen. På et senere tidspunkt har RL med blyant foretaget rettelser i musikken s. 5-7 og 17-18. På s. 2-3 og s. 5, 7-8 skimtes blyantsrettelser, som atter er udvisket, og på s. 8 og på den blanke side efter s. 19 anes tilføjede blyantsskitser, som senere er udraderet. De to metronomtali værket (s. 5 og 9) og betegnelsen *più animato frenetico* (s. 10) er ligeledes blyantstilføjelser af sen dato.

48	rh	chord 2: marcatissimo is incorrectly placed by RL on chord 3; moved to chord 2 in agreement with lh and b. 52
----	----	---

Movement III

54	rh	lower part: unmotivated tie between notes 1 and 2 suppressed
71	lh	upper part, note 1: unmotivated marcatissimo suppressed (the dynamic accents in the bar completed by analogy with bb. 72-74)
108-109	rh	the phrasing is not identical with bb. 13-14; the slur in b. 108 ends on the last note, and a new slur which continues to b. 111 begins on the antepenultimate note in b. 108; the overlapping slurs are notated as one long slur from b. 105 till b. 111

8 *Music of the Abyss (A Sonata)* (BVN 169)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,6. Autograph. Fair copy in violet ink, and in places red ink (a few corrections in ink and pencil).

Title: *Music of the Abyss* / *A Sonata* / for / piano / by / Rud Langgaard / [later added in ink:] *Composed March 1921 in Venice*. – and added in pencil: 1921.

Heading (p. 1): *Music of the Abyss*. / *Sonata for piano*.

Dated at the beginning (p. 1): 1921 [originally written 1922] – signed and dated at end: *Rud Langgaard*. / 4 July 1923. / (*Comp. 1921*) [1921 originally written 1922]

13 leaves, 34.5 × 27 cm; 21 pages of writing, paginated: (title), (page with preface), 1-19, (5 blank pages).

Paper type: fol. 1: 16 staves without manufacturer's name, fols. 2-3, 6-13: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 6. F. 18. (18 staves), fols. 4-5: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 5. F. 16. (16 staves).

On fol. 1v there is a preface signed *Rud Langgaard*. (The preface is reproduced on p. 31).

On page 4 at the bottom there are 6 thoroughly deleted and illegible bars with the heading *Penetrabile da sirena*. It is the beginning of the second part of movement I, which continued on a following leaf, now lost. In the manuscript, this leaf was replaced by 2 leaves (fols. 4-5, paginated 5-8), which is why the original pagination of pp. 7-17 is corrected to 9-19. A few corrections of notes and accidentals were made in violet ink in connection with the fair-copying or shortly after. At a later date, RL made corrections in pencil in the music on pp. 5-7 and 17-18. On pp. 2-3 and pp. 5, 7-8, pencil corrections which were later deleted, can be discerned, and on p. 8 and the blank page after p. 19, added sketches in pencil which were later erased, can be faintly seen. The two metronome markings in the work (pp. 5 and 9), and the designation *più animato frenetico* (p. 10) are also additions in pencil of a late date.

B. Skitse (kladde)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 83,7. Autograf. Skitse (kladde) med blåviolet blæk (rettelser og overstregninger med blæk og blyant).

Titel: *Skitse | til | Afgrundsmusik. | En Sonate | for Piano | af | Rud Langgaard*

Overskrift (s. 1): *Afgrundsmusik*. [opr.: *Afgrundssalmer*.]

Dateret ved begyndelsen (s. 1): *Komp. 1921. Venedig* [1921 opr. skrevet 1922, *Venedig* er tilføjet med blyant] – på blad 1v står: *Afgrundsmusik. 2det Afsnit af 1ste Del omkomp. Sommer 1923*.

8 blade (blad 2 består af 2 sammenklæbede blade), 34 × 27 cm; 15 beskrevne sider med vekslende pagineringer: (titel), (side med skitse til andet værk), (side med forord), 1-4, 14, 5-13 (s. 1-3 tidligere pag. 8-10, s. 5-11 tidligere pag. 6-12); yderligere en beskrevet side, pag. 7, findes mellem de 2 sammenklæbede, men nu delvis løsnede blade, som blad 2 består af.

Papirtype: blad 1: 16 systemer uden angivelse af fabrikat; blad 2-8: *K.U.V. Beethoven Papier Nr. 39. (30 Linien)*.

Blad 2r indeholder det samme forord som findes i **A**.

Skitsen, der er udfærdiget med samme blæk som **A** og snarest må betegnes som en kladde, indeholder alle de takter, som findes i **A**. Skitsen rummer forneden på s. 3 desuden et fragment af begyndelsen af del 2 af sats I i en tidlig version. Fragmentet omfatter 11 takter + 4 ændrede takter, alle overstreget, med overskriften *Sostenuto lucida*. Mellem de sammenklæbede blade, der udgør blad 2, findes en delvis synlig nodeside (pag. 7) indeholdende en passage fra sats II samt et par ekstra takter, som ikke findes i **A**. Endelig rummer s. 12-13 samt 14 (der findes efter s. 4) en længere og sammensat slutning på i alt 70 takter, der i **A** blev reduceret til 6 takter (t. 163-168).

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde **A**. Rettelser og tilføjelser foretaget af RL med blæk i denne kilde respekteres i udgaven. Derimod ignoreres de blyantsændringer i noderne, RL har foretaget på et sent tidspunkt, og som i flere tilfælde har en umotiveret eller tilfældig karakter. De tilføjede metronomtallet og en supplerende karakterbetegnelse optages dog i udgaven. Noterne nedenfor rummer bemærkninger til alle rettelselser og tilføjelser, som er kommet til efter fuldførelsen af renskriften. Kilde **B** er uden betydning for udgaven.

Takt	Stemme	Kommentar
Sats I		
91	hh, vh	pause 1-3: fejlagtigt noterede sekstendeldspauser ændret til ottendedeldspauser i analogi med t. 89
103	–	karakterbetegnelsen <i>Gungrende</i> er tilføjet af RL med blæk oven over <i>Maestoso rigoglioso</i> ; skriften peger på, at tilføjelsen er foretaget omkring 1930

B. Sketch (draft)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 83,7. Autograph. Sketch (draft) in violet ink (corrections and deletions in ink and pencil).

Title: *Sketch | for | Music for the Abyss. | A Sonata | for piano | by | Rud Langgaard*

Heading (p. 1): *Music of the Abyss*. [originally: *Hymns of the Abyss*.]

Dated at the beginning (p. 1): *Comp. 1921. Venice* [1921 originally written 1922, *Venice* is added in pencil] – on fol. 1v it says: *Music of the Abyss. 2nd section of the 1st part recom. Summer 1923*.

8 leaves (fol. 2 consists of 2 leaves pasted together), 34 × 27 cm; 15 pages of writing with inconsistent pagination: (title), (page containing a sketch for a different work), (page with preface), 1-4, 14, 5-13 (pp. 1-3 previously paginated 8-10, pp. 5-11 previously paginated 6-12); a further page of writing, paginated 7, is situated between the 2 leaves which were pasted together to form fol. 2, but which are now partly loosened. Paper type: fol. 1: 16 staves without manufacturer's name; fols. 2-8: *K.U.V. Beethoven Papier Nr. 39. (30 Linien)*.

Fol. 2r contains the same preface as that in **A**.

The sketch, which is made in the same ink as **A** and which must rather be considered as a draft, contains all the bars which are in **A**. Moreover, the sketch contains at the bottom of p. 3 a fragment of the beginning of part 2 of movement I in an early version. The fragment comprises 11 bars + 4 altered bars, all deleted, with the heading *Sostenuto lucida*. Between the leaves which are pasted together to form fol. 2, there is a partly visible page of music (paginated 7), containing a passage from movement II together with a couple of extra bars, which are not in **A**. Finally, pp. 12-13 and p. 14 (which is placed after p. 4) contain a longer, composite ending of a total of 70 bars which were reduced to 6 bars in **A** (bb. 163-168).

Commentary to the edition

The edition is based on source **A**. Corrections and additions made by RL in ink in this source are respected in the edition. On the other hand, alterations in the music which RL made in pencil at a late date are ignored; these alterations are often of an unmotivated or random character. However, the added metronome markings and an additional character indication are included in the edition. The notes below contain remarks on all corrections and additions which were made after the completion of the fair copy. Source **B** is of no significance to the edition.

Bar	Part	Comment
Movement I		
91	rh, lh	rests 1-3: incorrectly notated semiquaver rests emended to quaver rests by analogy with b. 89
103	–	the character indication <i>Resounding</i> in ink is added by RL above <i>Maestoso rigoglioso</i> ; the handwriting indicates that the addition was made around 1930

103	–	metronomangivelsen er en sen blyants-tilføjelse, som udgiverne har valgt at respektere	103	–	the metronome marking is a late addition in pencil, which the editors have chosen to respect
103-104	hh, vh	akkord 1-4 i hh t. 103 og oktaverne 1-4 i vh t. 104 er med blyant forsynet med marc.-angivelser, som dog atter er delvist udraderet (udeladt i udgaven)	103-104	rh, lh	chords 1-4 in rh b. 103 and the octaves 1-4 in lh b. 104 were provided in pencil with marc. indications that were later partly erased (suppressed in the edition)
125	vh	akkord 3, midterste node: ces ændret med blyant til H (ikke respekteret i udgaven)	125	lh	chord 3, middle note: c; altered to B in pencil (not respected in the edition)
127	hh	akkord 3: tonen f ¹ er føjet til akkorden med blyant (udeladt i udgaven)	127	rh	chord 3: the note f ¹ is added to the chord in pencil (suppressed in the edition)
130	vh	nederste system, akkord 1, midterste node: H ændret med blyant til G (ikke respekteret i udgaven)	130	lh	lower system, chord 1, middle note: B altered in pencil to G (not respected in the edition)
134	vh	nederste system, akkord 2, midterste node: e ændret med blyant til C (ikke respekteret i udgaven)	134	lh	lower staff, chord 2, the middle note: e altered in pencil to C (not respected in the edition)
137	vh	nederste system, akkord 2: tonen H føjet til akkorden med blyant (udeladt i udgaven)	137	lh	lower staff, chord 2: the note B added to the chord in pencil (suppressed in the edition)
139	vh	nederste system, akkord 1 med blyant forsynet med <i>8va basso</i> -angivelse (ikke respekteret i udgaven)	139	lh	lower staff, chord 1 provided with the marking <i>8va basso</i> in pencil (not respected in the edition)
139-155	hh, vh	de to øverste systemer: RL angiver <i>ff</i> i t. 139 og 140, og derefter kun ét gentaget <i>ff</i> i første takt efter sideskift i A (t. 144); udgiverne har tilsvarende anført <i>ff</i> ved sideskift i udgaven (t. 146 og 152)	139-155	rh, lh	the two upper staves: RL indicates <i>ff</i> in b. 139 and 140, and after this only a single repeated <i>ff</i> in the first bar after a page turn in A (b. 144); in a similar manner, the editors have indicated <i>ff</i> when there are page breaks in the edition (bb. 146 and 152)
140-155	vh	nederste system, akkord 1 (kort forslag) forsynet med <i>8va basso</i> -angivelse med blyant (ikke respekteret i udgaven)	140-155	lh	lower staff, chord 1 (grace note) provided with the marking <i>8va basso</i> in pencil (not respected in the edition)
155	hh	næstnederste system, akkord 2, midterste node: gis ¹ ændret med blyant til h ¹ (ikke respekteret i udgaven)	155	rh	the second staff from the bottom, chord 2, the middle note: g# ¹ altered in pencil to b ¹ (not respected in the edition)
	vh	nederste system, akkord 2, midterste node: H ændret med blyant til Gis (ikke respekteret i udgaven) node 3 (oktaven H-H ₁): overstreget med blyant (ændringen ikke respekteret i udgaven) sidste akkord, midterste node overstreget med blyant (ændringen ikke respekteret i udgaven)		lh	lower staff, chord 2, the middle note: B altered in pencil to G# (not respected in the edition) note 3 (the octave B-B ₁): deleted in pencil (the alteration is not respected in the edition) last chord, the middle note deleted in pencil (the alteration is not respected in the edition)
Sats II					
1	–	metronomangivelsen er en sen blyants-tilføjelse, som udgiverne har valgt at respektere i udgaven	Movement II		
47	–	<i>Più animato frenetico</i> er en sen blyants-tilføjelse, som udgiverne har valgt at respektere i udgaven	1	–	the metronome marking is a late addition in pencil, which the editors have chosen to respect in the edition
85, 87	hh	i disse takter står <i>ff</i> , mens der er angivet <i>ffz</i> ved alle parallelstederne	47	–	<i>Più animato frenetico</i> is a late addition in pencil, which the editors have chosen to respect in the edition
			85, 87	rh	in these bars, it says <i>ff</i> , but the marking is <i>ffz</i> in all the parallel places

89,			89,		
91-95	hh	i disse takter er der ikke bue mellem det korte forslag og den følgende node (sådan som det er tilfældet i t. 81, 83, 85, 87)	91-95	rh	in these bars, there is no tie between the acciaccatura and the following note (as is the case in bb. 81, 83, 85, 87)
112	–	RL anfører den kryptiske temporelation $4/32 = 4/12$; udgiverne har ikke et forslag til hvordan det skal forstås	112	–	RL indicates the cryptic tempo relation $4/32 = 4/12$; the editors do not have a suggestion as to what this may mean
112-127	hh, vh	alle ♩ er i A noteret som ♩; udgiverne har ændret værdien for at takten kan 'gå op' (ikke typografisk markeret i udgaven)	112-127	rh, lh	all ♩ are notated as ♩ in A ; the editors have changed the note value in order to regularise the bar (not typographically indicated in the edition)
116	vh	nederste system, node 1: noden mangler i A (bindebuen fra t. 115 mangler også)	116	lh	lower stave, note 1: the note is wanting in A (the tie from b. 115 is also missing)
119	vh	nederste system, node 11: noden mangler i A	119	lh	lower stave, note 11: the note is wanting in A
120	vh	nederste system, node 1: noden mangler i A (bindebuen fra t. 119 mangler også)	120	lh	lower stave, note 1: the note is wanting in A (the tie from b. 119 is also missing)
123	hh	øverste system, node 12: her f^{is^2} (også i B), mens paralleltakten 115 har f^2	123	rh	upper stave, note 12: here, the note is f^{is^2} (also in B), while the parallel bar 115 has f^2
124	vh	nederste system, node 1: noden mangler i A (bindebuen fra t. 123 mangler også)	124	lh	lower stave, note 1: the note wanting in A (the tie from b. 123 is also missing)
128 ff.	–	RL angiver taktarten $2/4$; hvorledes de 23 32-dele i hver takt skal udføres inden for dette metrum har udgiverne intet bud på	128 ff.	–	RL gives the time signature $2/4$; the editors have no suggestion as to how the 23 demisemiquavers in each bar should be performed within this time signature
128, 129,			128, 129,		
140	vh	node 8: $deses^1$ omtydet til c^1	140	lh	note 8: $d\flat^1$ emended to c^1
147,			147,		
149-151	vh	node 8-10: de tre sidste toner i den midterste 32-dels-figur er overstreget af RL med blyant; rettelser er ikke foretaget i paralleltakterne 130, 132-134, 136-138, 140; ændringen er ikke respekteret i udgaven (måske søgte RL med rettelser at få rytmen i takten til bedre at gå op)	149-151	lh	notes 8-10: the last three notes in the middle demisemiquaver figure are deleted by RL in pencil; the correction has not been made in the parallel bars 130, 132-134, 136-138, 140; the alteration is not respected in the edition (perhaps, by making this correction, RL intended to make the rhythm fit the bar better)
152	–	<i>Caprizioso grazio</i> . korrigeret til <i>caprizioso grazioso</i> (B har <i>capriziosa graziosa</i>)	152	–	<i>Caprizioso grazio</i> . emended to <i>caprizioso grazioso</i> (B has <i>capriziosa graziosa</i>)

9 Som en Tyv om Natten (BVN 211)

A. Renskrift 1930

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 84,9. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser og tilføjelser med blyant og farvestift.

Titel: "Som en Tyv om Natten –" | for | Klaver | af | Rud Langgaard. | October 1930.

Signeret og dateret til slut: Rud Langgaard. | 5. October 1930. 11 blade, 34 × 27 cm; 21 beskrevne sider, pagineret: (titel), (1), 1-17, (2), (sidste side blank).

Papirtype: Wilhelm Hansen København [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer)

9 As a Thief in the Night (BVN 211)

A. Fair copy 1930

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 84,9. Autograph. Fair copy in ink; corrections and additions in pencil and crayon.

Title: "As a Thief in the Night –" | for | piano | by | Rud Langgaard. | October 1930.

Signed and dated at end: Rud Langgaard. | 5 October 1930. 11 leaves, 34 × 27 cm; 21 pages of writing, paginated: (title), (1), 1-17, (2), (last page blank).

Paper type: Wilhelm Hansen København [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves)

Indhold:

blad 1r: titel

blad 1v: udateret blyantsskitse for klaver, ca. 37 t. (ikke identificeret)

blad 2-3: s. 1-4 ompagineret 7-10 af RL (efter RLs tid igen pagineret 1-4)

blad 4-10: s. 5-17 (blad 10r pag. 17 rummer skitser til ændret "Slutning" – fortsætter blad 10v)

blad 11r: titeloversigt (andre værker)

blad 11v: blank

Blad 2-3 (opr. s. 1-4) blev fjernet af RL i 1931/32 og med ny paginering 7-10 inddraget i en version af *Lygtemandsstemninger*, en forløber for *I det blafrende Efteraarslygteskær* (BVN 206). Også titelbladet blev fjernet og genbrugt i anden sammenhæng. Det splittede manuskript blev genetableret i forbindelse med ordning og registrering af RLs værker i 1978. På det tidspunkt var blad 2-3 pagineret 7-10; efterfølgende er denne paginering blevet rettet tilbage til det oprindelige (1-4) med fremmed hånd.

Manuskriptet rummer s. 4 enkelte tilføjelser, som har relation til ovennævnte genbrug af værkets s. 1-4. På s. 15-17 findes forslag til en ny slutning, som indebærer at t. 74-85 udelades og erstattes af 3 takter. RL valgte imidlertid at udarbejde en kort version af værket med en anden slutning, som han skitserede på blad 10 og renskrev i form af kilde **B**. Den korte version omfatter kilde **A** s. 1-6 samt kilde **B** (s. 7-8).

B. Ny slutning, kort version 1931

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 84,10. Autograf. Renskrift med blæk (rettelser med blå farvestift).

Ubetegnet.

Dateret til slut: 13. Jan. 31.

1 blad, 34 × 27 cm; 2 beskrevne sider, pagineret 7-8 (et udsnit på 7,5 × 5 cm indeholdende sidste takt er klippet af og klæbet på kilde **C**).

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indeholder en slutning som erstatter kilde **A** s. 7-17.

C. Fragment af renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 84,11. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser med blæk og farvestift.

Ubetegnet og udateret.

1 blad, 34 × 27 cm; 2 beskrevne sider, pagineret 11-12 (opr. 5-6); s. 12 nederst er en overløbning foretaget med en lap, der er klippet ud af kilde **B**, og hvis bagside rummer sidste takt af værkets korte version.

Papirtype: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer)

Indholdet svarer til kilde **A** s. 5-6.

Med pagineringen 11-12 var fragmentet en overgang inddraget i en anden musikalsk sammenhæng (jfr. beskrivelsen af kilde **A** ovenfor).

Contents:

fol. 1r: title

fol. 1v: undated sketch in pencil for piano, c 37 bb. (not identified)

fols. 2-3: pp. 1-4 re-paginated 7-10 by RL (after RL's time, it has been paginated 1-4 again)

fols. 4-10: pp. 5-17 (fol. 10r paginated 17 contains sketches for an altered "Ending" – continues on fol. 10v)

fol. 11r: title overview (other works)

fol. 11v: blank

Fols. 2-3 (originally pp. 1-4) were removed by RL in 1931/32, provided with new pagination and inserted in a version of *Will-o'-the-Wisps Moods*, a precursor of *In the Flickering Autumn Lamplight* (BVN 206). The title page was also removed and re-used in another context. The scattered leaves of the manuscript were re-established in connection with the ordering and registration of RL's works in 1978. At that time, fols. 2-3 were paginated 7-10; subsequently, this pagination has been corrected back to the original pagination (1-4) by an unknown hand.

The manuscript contains a few additions on p. 4 which are related to the above re-use of pp. 1-4 of the work. On pp. 15-17 there are suggestions for a new ending which involves omitting of bb. 74-85 and replacing them with 3 new bars. However, RL chose to prepare a short version of the work with a different ending, which he drafted on fol. 10 and fair-copied in the form of source **B**. The short version comprises source **A** pp. 1-6 followed by source **B** (pp. 7-8).

B. New ending, short version 1931

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 84,10. Autograph. Fair copy in ink (corrections in blue crayon).

Undesignated.

Dated at end: 13. Jan. 31.

1 leaf, 34 × 27 cm; 2 pages of writing, paginated 7-8 (a section of 7.5 × 5 cm containing the last bar has been cut off and inserted in source **C**).

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Contains an ending which replaces source **A** pp. 7-17.

C. Fragment of a fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 84,11. Autograph. Fair copy in ink; corrections in ink and crayon.

Undesignated and undated.

1 leaf, 34 × 27 cm; 2 pages of writing, paginated 11-12 (originally 5-6); at the bottom of p. 12, a cut-out of source **B** is pasted on, the reverse of which contains the last bar of the short version of the work.

Paper type: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves)

The contents correspond to source **A** pp. 5-6.

With the pagination 11-12, the fragment was for a while included in a different musical context (cf. the description of source **A** above).

Kommentar til udgaven

Udgaven præsenterer værket i dets oprindelige form fra 1930 på basis af den røskrevne version i kilde **A**, samt i dets korte version fra 1931, ligeledes baseret på **A** (s. 1-6) og suppleret med **B**. Tilføjelser og rettelser med blyant i **A** er ikke relevante for 1930-versionen og ignoreres i udgaven. Blyantskorrektionerne i **B** er derimod sammenhængende med værkets korte version og respekteres derfor. Værkets t. 21-73 er (med mindre ændringer) en gentagelse af *Afgrundsmusik* (BVN 169), sats I, t. 103-155. Kilderne til dette værk betragtes ikke som kilder til nærværende, selvstændige version. I kilde **A** noterer RL konsekvent og éntydigt staccato som staccatissimo/spiccato, og udgaven følger dette. Kilde **C** er uden betydning for udgaven.

Takt	Stemme	Kommentar
11	hh	node 12: umotiveret stacc. udeladt
30	hh	understemme, node 1: øjensynlig anslås fis^1 sammen med d^1 , men fis^1 er umotiveret og udeladt, da der antagelig ikke er tale om en node, men om en punktering af overstemmens halvnode
74, 75	hh, vh	øverste systemer, sidste figur: en ekstra bjælke tilføjet (uden typografisk markering), således at takten 'går op'
22a, 23a	hh	næstnederste system: G i akkorden er udeladt (overstreget med blyant i B)
28a-36a	–	metrum angives ikke i denne passage, hvor taktarten veksler og til dels er uklar; udgaven reproducerer nodeværdierne som de står i B
31a	hh, vh	node 1-4: marc. tilføjet med blyant i B
38a	hh, vh	en papirlap indeholdende denne takt er klippet ud af B og brugt som overløbning i kilde C med den blanke bagside udad; den således 'skjulte' takt er identisk med t. 85.

10 I det blafrende Efteraarslygteskær (BVN 206)

A. Afskrift med ændringer i autograf

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,2. Afskrift ved CL med blæk; rettelser, tilføjelser og påklæbte sider i autograf med blæk og blyant (enkelte fingersætninger tilføjet med fremmed hånd).

Manuskript uden titel indlagt i omslag med CLs påskrift: *Klaverstykke | af | Rued Langgaard | Komponeret 1930 | (uopført)* [Omslaget er tilføjet efter RLs død, og CL har ikke genkendt værket]

Dateret og signeret til slut (i autograf): *Komp. 1930. (April) | Rued Langgaard | Marts 1933.* – desuden påtegnet (i CLs hånd): *Renskrift. Constance Langgaard*

11 blade, 26 × 34,5 cm (tværfolio) (blad 6 dog beskåret: 16 × 34,5 cm); blad 1+11 = CLs omslag; blad 6 og 7 har været påklæbet hhv. blad 7r og 8r, men er nu løse; 17 beskrevne sider,

Commentary to the edition

The edition presents the work in its original form from 1930, based on the fair copy version in source **A**, and in the short version from 1931, also based on **A** (pp. 1-6) and supplemented with **B**. Additions and corrections in pencil in **A** are not relevant to the 1930 version and are ignored in the edition. On the other hand, the corrections in pencil in **B** concern the short version of the work, and therefore these are respected. Bb. 21-73 of the work are (apart from a few minor alterations) a repetition of *Music of the Abyss* (BVN 169), movement I, bb. 103-155. The sources of that work are not considered as sources for the present, independent version. In source **A**, RL consistently and unequivocally notes staccato as staccatissimo/spiccato, and this is followed in the edition. Source **C** is of no significance to the edition.

Bar	Part	Comment
11	rh	note 12: unmotivated stacc. suppressed
30	rh	lower part, note 1: apparently, $f\sharp^1$ should sound together with d^1 , but $f\sharp^1$ is unmotivated and is suppressed, as it is probably not a note but a dotting of the minim of the upper part
74, 75	rh, lh	upper staves, last figure: an extra beam supplied (without typographical indication) in order to regularise the bar
22a, 23a	rh	staff 2 from the bottom: G in the chord is suppressed (deleted in pencil in B)
28a-36a	–	time signature is not indicated in this passage, where the metre is irregular and partly unclear; the edition reproduces the note values as they appear in B
31a	rh, lh	notes 1-4: marc. added in pencil in B
38a	rh, lh	a scrap of paper containing this bar is cut out of B and pasted into source C with the blank reverse turning outwards; the bar which is 'hidden', is identical with b. 85.

10 In the Flickering Autumn Lamplight (BVN 206)

A. Transcript with alterations in autograph

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,2. Transcript by CL in ink; corrections, additions and inserted pages in autograph in ink and pencil (a few fingerings added in an another hand).

Manuscript without title inserted in a cover with CL's designation: *Piano piece | by | Rued Langgaard | Composed 1930 | (unperformed)* [The cover was added after RL's death, and CL has not recognised the work]

Dated and signed at end (in autograph): *Comp. 1930. (April) | Rued Langgaard | March 1933.* – further designated (in CL's hand): *Fair copy. Constance Langgaard*

11 leaves, 26 × 34.5 cm (oblong folio) (however, fol. 6 is cropped: 16 × 34.5 cm); fols. 1+11 = CL's cover; fols. 6 and 7 were pasted on top of fols. 7r and 8r, respectively, but are

pagineret: (CLs titelside), (blank), 1-8, (løst rettellesblad til s. 8 med blank bagside), 9 (løst rettellesblad; bagsiden med skitser), 9 (opr. s.), 10-14; skitserne på bagsiden af rettellesbladet pag. 9 er dateret 1950 og betegnet *Requiem med Strygere* [= *Fra Dybet* BVN 414].

Papirtype: blad 1+11 (omslag): [Uidentificeret logo] 1655 (10 systemer), blad 2-5, 8-10: 12 systemer uden angivelse af fabrikat, blad 6-7: 14 systemer uden angivelse af fabrikat.

Foroven s. 1 findes et motto i autograf: *Stormen langs Jorden fejer og strør | og tager af Natten Styrke. | Nu suger i hvert et Skorstensrør | Fortabelsens tørstige Mørke. (Thøger Larsen)*

Manuskriptet blev til som en afskrift af kilde **B** (før denne blev yderligere revideret). Tilføjelserne i autograf, der dateres til 1933, omfatter enkelte tempo-, dynamik- og pedalanvisninger. Endvidere er tre *ossia*-steder tilføjet, 1 takt s. 5, 2 takter s. 7 og 1 takt s. 10 er overstreget; s. 8 er påklæbet et blad med 12 nye takter, hele s. 9 er ændret ved hjælp af et påklæbet blad med 22 takter. Disse to påklæbede blade indeholder værkets t. 163-196. Endelig fjernede RL det sidste blad pag. 15 indeholdende 14 afsluttende takter (nu = **C2**). Disse 14 takter blev erstattet af en ny slutning (2 t.) tilføjet i autograf s. 14 for neden. Også titelbladet blev fjernet (nu = **F2**), da den oprindelige titel *Lygtemændsstemninger* blev uaktuel. Efter 1933 synes RL ikke at have foretaget ændringer i dette manuskript. Yderligere revision af værket tog udgangspunkt i kilde **B**.

B. Renskrift (til dels afskrift)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,7. Autograf. Renskrift med blæk (enkelte passager i CLs håndskrift); mange udraderinger, tilføjelser og rettelser.

Uden titelblad; overskrift på første side: *I*. [i.e. sats I] (en tidligere overskrift, *Lygtemænds-Stemninger* (?), er overklæbet) Dateret ved begyndelsen: *Paabegyndt April 1930*. – dateret til slut: *Komp. 1930-33*.

9 blade (hvoraf blad 5 består af 2 sammenklæbede, delvis løsnede blade), 34,5 × 27 cm; 17 beskrevne sider, pagineret 1-17 (sidste side blank). Side 7-8 med påklæbede lapper med ændringer af i alt 8 takter.

Papirtype: blad 1-5a og 7: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] *Nr. 3. F. 12* (12 systemer), det øvrige: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Afskriftpartierne omfatter en del takter s. 5, de 3 første takter s. 6 samt hele s. 9 (t. 74-85 + t. 145-160). Manuskriptet repræsenterede i sin oprindelige form den første version i én sats af de oprindelige tre klaverstykker (kilde **D1**). Efter visse retoucheringer benyttede CL manuskriptet som forlæg for afskriften **A**. I 1933 reviderede RL begge manuskripter parallelt (dog med varianter). Efterfølgende foretog RL yderligere revisioner i **B**, herunder en forkortelse. På et tids-

now loose; 17 pages of writing, paginated: (CL's title page), (blank), 1-8, (loose correction leaf for p. 8 with a blank reverse), 9 (loose correction leaf; sketches on the reverse), 9 (original p.), 10-14; the sketches on the reverse of the correction leaf paginated 9 are dated 1950 and designated *Requiem with strings* [= *From the Deep* BVN 414].

Paper type: fols. 1+11 (cover): [Unidentified logo] 1655 (10 staves), fols. 2-5, 8-10: 12 staves without manufacturer's name, fols. 6-7: 14 staves without manufacturer's name.

At the top of p. 1, there is a motto in autograph: *A storm on the earth does scatter and sweep | taking its strength from the night | Now down every chimney pipe does seep | Perdition's thirsty blight. (Thøger Larsen)*

The manuscript came into being as a transcript of source **B** (before this was further revised). The autograph additions, which can be dated 1933, comprise a few markings of tempo, dynamics and pedalling. Furthermore, three *ossia* passages were added, 1 bar p. 5, 2 bars p. 7 and 1 bar p. 10 are deleted; a leaf is pasted on top of p. 8 with 12 new bars, the whole of p. 9 is altered by way of a leaf pasted on top of the original page, containing 22 bars. These two inserted leaves contain bb. 163-196 of the work. Finally, RL removed the last leaf paginated 15, containing 14 concluding bars (now = **C2**). These 14 bars were replaced by a new ending (2 bb.), added in autograph at the bottom of p. 14. The title page was also removed (now = **F2**), as the original title, *Will-o'-the-Wisps Moods* was no longer valid. After 1933, it seems that RL has not made any changes to this manuscript. Further revision of the work was executed in source **B**.

B. Fair copy (partly a transcript)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,7. Autograf. Fair copy in ink (a few passages in CL's handwriting); many erasures, additions and corrections.

No title page; heading on the first page: *I*. [i.e. movement I] (an earlier heading, *Will-o'-the-Wisps Moods*(?), is covered by a pasted-on piece of paper)

Dated at the beginning: *Begun April 1930*. – dated at end: *Komp. 1930-33*.

9 leaves (of which fol. 5 consists of 2 leaves pasted together and now partly loosened), 34.5 × 27 cm; 17 pages of writing, paginated 1-17 (last page blank). Pages 7-8 with scraps of paper pasted on, containing alterations of 8 bars in total. Paper type: fols. 1-5a and 7: *Wilhelm Hansen København* [logo] *Nr. 3. F. 12* (12 staves), the remainder: 12 staves without manufacturer's name.

The transcript parts comprise quite a few bars on p. 5, the 3 first bars on p. 6, together with the whole of p. 9 (bb. 74-85 + bb. 145-160). In its original form, the manuscript represented the first version in one movement of the original three piano pieces (source **D1**). After certain retouches, CL used the manuscript as the source for the transcript **A**. In 1933, RL revised both manuscripts in tandem (although there are some variants). Subsequently, RL made further revisions in **B**, including an abbreviation. At some point the source was

punkt blev kilden atter benyttet som grundlag for en afskrift, se *Flammekamrene* (BVN 221) kilde **B**. Karakterbetegnelsen *Senza speranza* (t. 1) og overskriften *I.* (= sats I) godtgør, at manuskriptet i den nu foreliggende form repræsenterer en slags kladde til første del af *Fantasi frit efter Dantes "Divina commedia"* 1930-34. Dette værk kendes ikke i form af noget sammenhængende, renskrevet manuskript. Det formodes, at Dante-fantasi (i hvert fald en tid) omfattede to sætser med *Adorazione* (BVN 223) som sats II.

C. Blade udskilt af B og A

1. Kilde **B** s. 13-14.

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,8 [blad 1]. Autograf. Renskrift med blæk (rettelser med blæk og blyant).

Ubetegnet; udateret.

1 blad, 34,5 × 27 cm; 2 beskrevne sider, pagineret 13-14.

Papirtype: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer).

Indeholder t. 201-221.

2. Kilde **B** s. 11-14.

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,8 [blad 2-3]. Afskrift med blæk (CL); rettelse i autograf med blyant og farvestift.

Ubetegnet; udateret.

1 blad, 34,5 × 27 cm; 4 beskrevne sider, pagineret 11-14; blad 2 forneden rummer to påklæbte lapper (den ene er nu løs) med ændring af 2 + 2 takter.

Papirtype: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer).

Indeholder t. 112-138 + t. 197-221.

3. Kilde **A** s. 15 (med tilføjet skitse til ændringer 1933)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,2a. Afskrift med blæk (CL); rettelse i autograf med blyant samt tilføjede skitser med blæk og blyant

Betegnet (recto, autograf): *Lygtemænds-Stemninger* – overskrift verso: *Til Lygtemænds-Fantasi*

Dateret recto (autograf): *Komp. 1930 og 1932.* – dateret verso (autograf): *Marts 1933.*

1 blad, 26 × 35 cm (tværfolio); 2 beskrevne sider, recto pagineret 15, verso upagineret.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indeholder den oprindelige s. 15, som er udskilt fra kilde **A**, med 14 takter i CLs afskrift samt blyantsændringer i autograf, herunder 2 supplerende takter. Den blanke bagside blev udfyldt (1933) med skitse til ændringer (t. 163-196).

D. Tidlige versioner 1930-31 med ændringer og bilag

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling.

1. RLS 81,4. Autograf. Renskrift med blæk; rettelse med blyant og blæk.

Titel: *Lygtemænds-Stemninger* [opr. *Lygtemand-Stemninger*] / [*Tre Fantasier rettet til:*] *Fantasi* / for / *Klaver* / af / *Rud Langgaard* / *Komponeret* / *April 1930.*

once again used as the basis for a transcript, see *The Chambers of Flames* (BVN 221), source **B**. The character indication *Senza speranza* (b. 1) and the heading *I.* (= movement I) substantiate that the manuscript in the present form represents a kind of draft for the first part of *Fantasy freely on Dante's "Divina commedia"* 1930-34. This work is not known in the form of any coherent fair-copied manuscript. It is assumed that the Dante Fantasy (at least for a time) comprised two movements, *Adorazione* (BVN 223) forming movement II.

C. Leaves removed from B and A

1. Source **B** pp. 13-14.

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,8 [fol. 1]. Autograph. Fair copy in ink (corrections in ink and pencil).

Undesignated; undated.

1 leaf, 34.5 × 27 cm; 2 pages of writing, paginated 13-14.

Paper type: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves).

Contains bb. 201-221.

2. Source **B** pp. 11-14.

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,8 [fols. 2-3]. Transcript in ink (CL); corrections in autograph in pencil and crayon.

Undesignated; undated.

1 leaf, 34.5 × 27 cm; 4 pages of writing, paginated 11-14; at the bottom of fol. 2, two scraps of paper are pasted on (one of them is now loosened) with alterations of 2 + 2 bars.

Paper type: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves).

Contains bb. 112-138 + bb. 197-221.

3. Source **A** p. 15 (with an added sketch of changes 1933)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,2a. Transcript in ink (CL); corrections in autograph in pencil and added sketches in ink and pencil

Designated (recto, autograf): *Will-o'-the-Wisps Moods* – heading verso: *For the Will-o'-the-Wisps Fantasy*

Dated recto (autograf): *Comp. 1930 and 1932.* – dated verso (autograf): *March 1933.*

1 leaf, 26 × 35 cm (oblong folio); 2 pages of writing, recto paginated 15, verso unnumbered.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Contains the original p. 15, which was removed from source **A**, with 14 bars in CL's transcript, together with alterations in pencil in autograph, including 2 additional bars. The blank reverse was covered (1933) with a sketch for alterations (bb. 163-196).

D. Early versions 1930-31 with alterations and appendices

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection.

1. RLS 81,4. Autograf. Fair copy in ink; corrections in pencil og ink.

Titel: *Will-o'-the-Wisps Moods* [originally spelled in another way] / [*Three Fantasies corrected to:*] *Fantasy* / for / *piano* / by / *Rud Langgaard* / *Composed* / *April 1930.*

Overskrifttitel: *Lygtemænd-Stemninger* [opr. *Lygtemænds-Stemninger*]

Dateret og signeret efter sats I: 5 April. 1930. / R.L. – dateret efter sats II: Søndag d. 11. Maj. 1930. / Komp. 16/4 30. – efter sats III: April 1930.

10 blade, 34,5 × 27 cm; 17 beskrevne sider, pagineret: (titel), 1-4 (= sats I), 1-5, (1 side med skitse) (= sats II), 6 upag. sider (= sats III); blad 2 og 3 med påklæbte ændringer.

Papirtype: blad 1-3: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer), blad 4-10: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 10 (10 systemer).

Manuskriptet indeholder værkets første version fra 1930 i tre satser. I forbindelse med omarbejdelse til én sats (kilde **B**) er manuskriptet forsynet med blyantsrettelser, henvisninger, overstregninger og skitserede tilføjelser.

2. RLS 81,5. Blade udtaget af **D1**. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser og overstregninger med blyant og blæk.

Ubetegnet.

Dateret til slut: Søndag 11 Maj. 30. / Komp. 16 April 30.

2 blade, 34,5 × 27 cm; 4 beskrevne sider, pagineret 3-6.

Papirtype: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 10 (10 systemer).

Indeholder s. 3-6 af en tidlig, længere version af sats I. Anden del af satsen blev i **D1** udskilt og udvidet som sats II.

3. RLS 81,6 [blad 1-2]. Skitser til revision af sats III 1931. Autograf. Skitser med blæk og blyant.

Ubetegnet.

Dateret (blad 1): 22 October 31.

2 blade, 34,5 × 26 cm (blad 1), 34 × 23,5 cm (blad 2, beskåret); 4 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: blad 1: 20 systemer uden angivelse af fabrikat, blad 2: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indeholder skitser til slutningen af sats III; to steder er også angivet satsens *Begyndelse*.

4. RLS 81,6 [blad 3-5]. Fragmenter af ny sats III 1931. Autograf. Renskrift med blæk; rettelser med blyant og farvestift. Ubetegnet.

Signeret og dateret til slut: *Rud Langgaard* / III omarb. 24 October 1931. / Komp. April 1930.

3 blade, 34,5 × 26,5 cm; 6 beskrevne sider; blad 3-4 (sammenhængende) pagineret 5-6, 13-14; blad 5 pagineret 8-9.

Papirtype: *Wilhelm Hansen København* [bomærke] Nr. 3. F. 12 (12 systemer).

Indeholder passager mellem den endelige versions t. 245 og 282, men en stor del er senere udeladt eller ændret.

5. RLS 21,12 [blad 1]. Autograf. Skitse med blyant.

Overskrift: *Mellemsats*

Udateret.

1 blad, 22 × 27 cm (beskåret), 2 beskrevne, upaginerede sider. Skitsen findes på bladets versoside; recto rummer uda-

Title heading: *Will-o'-the-Wisps Moods* [originally spelled in another way]

Dated and signed after movement I: 5 April. 1930. / R.L. – dated after movement II: Sunday 11 May. 1930. / Comp. 16/4 30. – after movement III: April 1930.

10 leaves, 34.5 × 27 cm; 17 pages of writing, paginated: (title), 1-4 (= movement I), 1-5, (1 page with a sketch) (= movement II), 6 unnumbered pages (= movement III); fols. 2 and 3 with alterations pasted on.

Paper type: fols. 1-3: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves), fols. 4-10: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 10 (10 staves).

The manuscript contains the first version of the work in three movements from 1930. In connection with the reworking of the pieces into one single movement (source **B**), the manuscript was provided with corrections, references, deletions, and sketchy additions.

2. RLS 81,5. Leaves removed from **D1**. Autograph. Fair copy in ink; corrections and deletions in pencil and ink.

Undesignated.

Dated at end: Sunday 11 May. 30. / Comp. 16 April 30.

2 leaves, 34.5 × 27 cm; 4 pages of writing, paginated 3-6.

Paper type: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 10 (10 staves).

Contains pp. 3-6 of an early, longer version of movement I. The second part of the movement was removed in **D1** and expanded as movement II.

3. RLS 81,6 [fols. 1-2]. Sketches for a revision of movement III 1931. Autograph. Sketches in ink and pencil.

Undesignated.

Dated (fol. 1): 22 October 31.

2 leaves, 34.5 × 26 cm (fol. 1), 34 × 23.5 cm (fol. 2, cropped); 4 unnumbered pages of writing.

Paper type: fol. 1: 20 staves without manufacturer's name, fol. 2: 12 staves without manufacturer's name.

Contains sketches for the ending of movement III; in two places, the *Beginning* of the movement is also stated.

4. RLS 81,6 [fols. 3-5]. Fragments of a new movement III 1931. Autograph. Fair copy in ink; corrections in pencil and crayon.

Undesignated.

Signed and dated at end: *Rud Langgaard* / III reworked 24 October 1931. / Comp. April 1930.

3 leaves, 34.5 × 26.5 cm; 6 pages of writing; fols. 3-4 (coherent) paginated 5-6, 13-14; fol. 5 paginated 8-9.

Paper type: *Wilhelm Hansen København* [logo] Nr. 3. F. 12 (12 staves).

Contains passages originally situated between bb. 245 and 282 of the final version, but a large part of them were omitted or altered.

5. RLS 21,12 [fol. 1]. Autograph. Sketch in pencil.

Heading: *Middle passage*

Undated.

1 leaf, 22 × 27 cm (cropped), 2 unnumbered pages of writing. The sketch is on the verso of the leaf; recto contains an

teret skitse (med blæk) til symfoni nr. 7 med overskriften *Introduzione* (20 takter).

Papirtype: 8 systemer (opr. 12); ingen angivelse af fabrikat.
Skitse til passagen t. 140-157.

E. Skitser 1930

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,3. Autograf. Skitser med blæk, til dels med blyant.

3 blade, 34,5 × 26 cm; 5 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: 20 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indhold:

blad 1r: *Midnats-Stemninger* (overstreget) / 2.; dateret til slut: 16 April 30. – Skitse til sats II

blad 1v: *No 2 Sommerdage*; dateret foroven: 1 April. 30. – Skitse til *Sommerstemning* (BVN 205)

blad 2r: skitser til begyndelsen af sats I samt til *Coda* til No 3 (sats III)

blad 2v: blank

blad 3r: *Vinterstemning* [...]; dateret til slut: 4 April 30. – Skitse til sats I

blad 3v: *No 3* – Skitse til sats III

F. Kasserede titelblade

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling.

1. RLS 81,11 [blad 3]. Autograf. Blæk.

“*Lygtemandsmusik*” / for | *Klaver af* | Rued Langgaard. / Op. 19. Med blyant rettet til: “*I det blafrende Efteraarslygteskær*”. / *Stemmingsbilleder i een Sats*. [...]

1 blad, 24 × 27 cm (beskåret forneden); bladets anden side rummer skitse for orgel, ca. 1 takt.

Papirtype: 9 systemer (opr. 12); ingen angivelse af fabrikat.

Titelbladet har antagelig hørt til kilde B.

2. RLS 91,26. Afskrift ved CL, dateringen i autograf.

“*Lygtemændsstemninger*” / for | *Klaver af* | Rued Langgaard / Op. 19. / (*Komp. April 1930*)

Tilføjelse i autograf (med farvestift): *Omarbejdet som Divina commedia-Fantasi 1934*

1 blad, 26 × 35 cm (tværfolio); bladets anden side rummer skitse til *Langfredag* (BVN 378), dateret 3/4 49.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Titelbladet har hørt til kilde A.

3. RLS 88,9 [blad 6]. Autograf. Blæk (rettelser med farvestift og blyant).

“*I det blafrende Efteraarslygteskær*” / *Fantasi* [opr. *Stemmingsbilleder*] / for | *Klaver af* | Rued Langgaard. / Op. 19. / *Komp. 1930-34* [opr. 1930]

På bagsiden: *Motto*. / *Stormen river i Lygternes Ruder: | Flammerne spræller paa Spær | hid og did og op bebuder | de onde Sjæles Hær. | (Frit efter “Divina Commedia”).*; med blyant har RL indføjet alternativer i linje 1 og 4: *Lygternes < Gaslygters, de onde < pinte*.

1 blad, 34,5 × 26 cm; bladets anden side rummer også skitse til ca. 12 takter af *Messis, 1. Aften* (BVN 228a).

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Titelbladet må antages at have hørt til kilde B.

undated sketch (in ink) for Symphony no. 7, with the heading *Introduzione* (20 bb.).

Paper type: 8 staves (originally 12); no manufacturer's name.
Sketch for the passage bb. 140-157.

E. Sketches 1930

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,3. Autograph. Sketches in ink, partly in pencil.

3 leaves, 34.5 × 26 cm; 5 unnumbered pages of writing.

Paper type: 20 staves without manufacturer's name.

Contents:

fol. 1r: *Midnight Moods* (deleted) / 2.; dated at end: 16 April 30. – Sketch for movement II

fol. 1v: *No. 2 Summer Days*; dated at top: 1 April. 30. – Sketch for *Summer Mood* (BVN 205)

fol. 2r: sketches for the beginning of movement I and for *Coda* for No 3 (movement III)

fol. 2v: blank

fol. 3r: *Winter Mood* [...]; dated at end: 4 April 30. – Sketch for movement I

fol. 3v: *No 3* – Sketch for movement III

F. Discarded title pages

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection.

1. RLS 81,11 [fol. 3]. Autograph. Ink.

“*Will-o'-the-Wisp Music*” / for | *piano by* | Rued Langgaard. / Op. 19.

Corrected in pencil to: “*In the Flickering Autumn Lamplight*”. / *Mood pictures in one movement*. [...]

1 leaf, 24 × 27 cm (cropped at the bottom); the reverse of the leaf contains a sketch for organ, c 1 bar.

Paper type: 9 staves (originally 12); no manufacturer's name.

The title page probably belonged to source B.

2. RLS 91,26. Transcript by CL, the dating in autograf.

“*Will-o'-the-Wisps Moods*” / for | *piano by* | Rued Langgaard / Op. 19. / (*Comp. April 1930*)

Addition in autograf (in crayon): *Reworked as Divina commedia Fantasy 1934*

1 leaf, 26 × 35 cm (oblong folio); the reverse side of the leaf contains a sketch for *Good Friday* (BVN 378), dated 3/4 49.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

The title page originally belonged to source A.

3. RLS 88,9 [blad 6]. Autograf. Ink (corrections in crayon and pencil).

“*In the Flickering Autumn Lamplight*” / *Fantasy* [originally *Mood Pictures*] / for | *piano by* | Rued Langgaard. / Op. 19. / *Comp. 1930-34* [originally 1930]

On the reverse: *Motto*. / *The storm rattles the panes of the lanterns: | The flames jerk on the spear, | hither and thither and up, betoken | the army of wicked souls. | (Freely after “Divina Commedia”).*; in pencil, RL has inserted alternatives in lines 1 and 4: *the lanterns < the gas lamps, wicked < tormented*.

1 leaf, 34.5 × 26 cm; the other side of the leaf also contains a sketch for c 12 bars of *Messis, 1st Evening* (BVN 228a).

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

The title page may be assumed to have belonged to B.

Kommentar til udgaven

Den 10. oktober 1933 uropførte RL klaverværket *I det blafrende Efteraarslygteskær*. Der foreligger dog ikke noget samlet manuskript med denne titel. Udgaven her er baseret på kilde **A**, som fastholder den version af værket, som var gældende efter en revision i marts 1933. Manuskriptet er uden titel og bærer et motto, som ikke er identisk med det motto, der blev offentliggjort i programmet for uropførelsen. Manuskriptet er overvejende i CLs afskrift, men enkelte detaljer rundt omkring er i autograf, og det gælder ikke mindst de afsnit, der blev revideret i 1933 (t. 163-196 + t. 283-284). CLs kopieringsforlæg, kilde **B**, er i autograf (bortset fra 26 takter), men manuskriptet blev efterfølgende yderligere revideret af RL, og alt tyder på, at **B**, sådan som denne kilde fremstår i dag, repræsenterer en senere version end *I det blafrende Efteraarslygteskær*, nemlig sats I af en fantasi over Dantes "Divina commedia", som RL daterer til 1934.

Fejl og mangler i **A**, som skyldes kopisten, er elimineret ved kollation med kilde **B**, idet der ses bort fra ændringer indført i denne kilde efter tilblivelsen af **A**. Detaljer, der optages i udgaven med **B** som kilde, er ikke typografisk markeret i noderne, men beskrevet i noter nedenfor. Kilde **C-F** er uden betydning for udgaven.

Da RL konsekvent og entydigt noterer staccato som staccatissimo/spiccato i autografkilderne, følger udgaven dette.

Takt	Stemme	Kommentar
8	hh	overstemme, node 4: marc. tilføjet iht. B
10-12, 22-24	hh, vh	< > justeret iht. B , hvor intentionen ses tydeligere
14	vh	node 3: stacc. udeladt (på node 2-3 i hh og vh er stacc. ændret til marc.; men RL har glemt at fjerne stacc. i vh t. 14 node 3)
14	hh	node 6: stacc. tilføjet iht. B
15	–	<i>rit. ad libitum</i> tilføjet iht. B (det efterfølgende <i>a tempo</i> mangler, jfr. t. 4)
26	hh	node 1, 3, 5: marc. tilføjet iht. B
27	vh	node 5-6: bue tilføjet iht. B
27	vh	understemme, samklang 1: ♯ for f rettet til ♯ for g iht. B (afskriverfejl i A)
29	vh	overstemme, node 3: ♯ for c ¹ tilføjet iht. B
29	vh	overstemme, node 2-3: marc. tilføjet iht. B

Commentary to the edition

On 10 October 1933, RL gave the first performance of the piano work *In the Flickering Autumn Lamplight*. However, there is no complete manuscript extant with this title. This edition is based on source **A**, which retains the version of the work that was valid after a revision in March 1933. The manuscript is without title and bears a motto, which is not identical with the motto that was published in the concert programme at the first performance. The manuscript is predominantly in CL's transcript, but certain details here and there are in autograph, and this applies not least to those sections that were revised in 1933 (bb. 163-196 + bb. 283-284). CL's exemplar, source **B**, is in autograph (apart from 26 bars), but the manuscript was subsequently further revised by RL, and everything suggests that **B**, such as this source appears today, represents a later version than *In the Flickering Autumn Lamplight*, namely movement I of a fantasy on Dante's "Divina commedia", which RL dates 1934.

Errors and omissions in **A**, which are due to the copyist, are eliminated by collation with source **B**, although changes introduced in this source after the preparation of **A** are ignored. Details included in the edition with **B** as the source, are not typographically indicated in the score, but described in the notes below. Sources **C-F** are of no significance to the edition.

As RL consistently and unequivocally notates staccato as staccatissimo/spiccato in the autograph sources, the edition follows this.

Bar	Part	Comment
8	rh	upper part, note 4: marc. added in accordance with B
10-12, 22-24	rh, lh	< > adjusted in accordance with B , where the intention is clearer
14	lh	note 3: stacc. suppressed (on notes 2-3 in rh and lh, stacc. was altered to marc.; but RL has forgotten to delete stacc. in lh b. 14 note 3)
14	rh	note 6: stacc. supplied in accordance with B
15	–	<i>rit. ad libitum</i> supplied in accordance with B (the following <i>a tempo</i> is wanting, cf. b. 4)
26	rh	notes 1, 3, 5: marc. supplied in accordance with B
26	rh	notes 5-6: tie supplied in accordance with B
27	lh	lower part, harmony 1: ♯ before f emended to ♯ before g in accordance with B (transcription error in A)
27	lh	upper part, note 3: ♯ before c ¹ supplied in accordance with B
29	lh	upper part, notes 2-3: marc. supplied in accordance with B

31, 38, 78, 85	vh, hh	frasering og dynamik i disse paralleltakter angives forskelligt; t. 78 og t. 85 i B er i CLs afskrift efter t. 31 og 38, så buevarianten i t. 85 beror sandsynligvis på CLs fortolkning	31, 38, 78, 85	lh, rh	phrasing and dynamics in these parallel bars are irregularly marked; b. 78 and b. 85 in B are in CL's transcript after bb. 31 and 38, so that the slur variant in b. 85 is probably due to CL's interpretation
34	hh	næstsidste node: marc. tilføjet iht. B	34	rh	penultimate note: marc. supplied in accordance with B
	vh	overstemme, node 3: marc. tilføjet iht. B		lh	upper part, note 3: marc. supplied in accordance with B
37	hh	node 7-8: bue samt marc. på node 7 tilføjet iht. B	37	rh	notes 7-8: slur and marc. at note 7 supplied in accordance with B
42	vh	akkord 1: marc. tilføjet iht. B	42	lh	chord 1: marc. supplied in accordance with B
45	vh	understemme, samklang 2: marc. er her placeret på hovednoden, ikke på forslagsnoden som i t. 44, 132, 133, 134	45	lh	lower part, harmony 2: marc. is here placed at the main note, not the grace note, as in bb. 44, 132, 133, 134
		overstemme, node (samklang) 4-5: bue tilføjet iht. B			upper part, notes (harmonies) 4-5: slur supplied in accordance with B
46	hh	overstemme, node 3-4: bue samt marc. på node 4 tilføjet iht. B	46	rh	upper part, notes 3-4: slur and marc. at note 4 supplied in accordance with B
54	hh	akkord 1: marc. tilføjet iht. B	54	rh	chord 1: marc. supplied in accordance with B
55, 56	hh	overstemme, node 4 (samklang): marc. tilføjet iht. B	55, 56	rh	upper part, note 4 (harmony): marc. supplied in accordance with B
57	–	<i>mf</i> tilføjet iht. B	57	–	<i>mf</i> supplied in accordance with B
57-59	hh, vh	kilerne justeret iht. B , hvor intentionen ses tydeligere	57-59	rh, lh	hairpin adjusted in accordance with B , where the intention is clearer
60	–	<i>a tempo</i> tilføjet iht. B	60	–	<i>a tempo</i> supplied in accordance with B
66	hh	akkord 1: marc. tilføjet iht. B	66	rh	chord 1: marc. supplied in accordance with B
68	hh	node 2 (samklang): marc. tilføjet iht. B	68	rh	note 2 (harmony): marc. supplied in accordance with B
69-71	hh, vh	kilerne suppleret og justeret iht. B , hvor intentionen ses tydeligere	69-71	rh, lh	hairpins supplied and adjusted in accordance with B , where the intention is clearer
72	hh	overstemme, node 1: <i>m.d.</i> tilføjet iht. B	72	rh	upper part, note 1: <i>m.d.</i> supplied in accordance with B
73	hh	<i>ossia</i> er i A kun anført i t. 73, mens det i B er angivet i t. 73, 75, 77, 80, 82 og 84 i denne variant (her gengivet som i t. 73):	73	rh	<i>ossia</i> is only indicated in b. 73 in A , while in B it is indicated in bb. 73, 75, 77, 80, 82 and 84, in this variant (here shown as in b. 73):
					
		Udgiverne har valgt at benytte varianten i A t. 73 og tilføje den analogt hermed i t. 75, 77, 80, 82 og 84			The editors have chosen to use the variant in A b. 73 and supply it by analogy with this in bb. 75, 77, 80, 82 and 84
73	vh	node 2: marc. tilføjet iht. B	73	lh	note 2: marc. supplied in accordance with B
74	vh	understemme, samklang 1: # for f rettet til # for g i overensst. med t. 27 (fejl i A og B , begge steder i CLs håndskrift)	74	lh	lower part, harmony 1: # before f emended to # before g in agreement with b. 27 (error in A and B , in both instances in CL's handwriting)
75	hh	akkord 1: bue til node 2 tilføjet iht. B	75	rh	chord 1: slur to note 2 supplied in accordance with B

79	hh vh	næstsidste node: marc. tilføjet iht. B overstemme, node 2: marc. tilføjet iht. B	79	rh lh	penultimate note: marc. supplied in accordance with B upper part, note 2: marc. supplied in accordance with B
81 87-89	hh hh, vh	næstsidste node: marc. tilføjet iht. B enkelte spiccato-angivelser mangler i A ; tilføjet iht. B	81	rh	penultimate note: marc. supplied in accordance with B
91 93 97	hh, vh vh vh	sidste node: marc. tilføjet iht. B node 2: marc. tilføjet iht. B overstemme, node 3-4: bue tilføjet iht. B	87-89 91	rh, lh rh, lh	a few spiccato markings wanting in A ; supplied in accordance with B last note: marc. supplied in accordance with B
99	vh	understemme, samklang 1: marc. tilføjet iht. B	93	lh	note 2: marc. supplied in accordance with B
100	hh	mellemstemmen, 2 sidste noder: bue tilføjet iht. B	97	lh	upper part, notes 3-4: slur supplied in accordance with B
101, 102	vh	understemme, node 1: marc. tilføjet iht. B	99	lh	lower part, harmony 1: marc. supplied in accordance with B
107	vh	overstemme, node 1-2: marc. tilføjet iht. B	100	rh	middle part, last 2 notes: slur supplied in accordance with B
112, 113	hh vh	overstemme, samklang 1: marc. tilføjet iht. B understemme, node 1: marc. tilføjet iht. B overstemme, sidste node: <i>m.d.</i> tilføjet iht. B	101, 102 107 112, 113	lh lh rh	lower part, note 1: marc. supplied in accordance with B upper part, notes 1-2: marc. supplied in accordance with B upper part, harmony 1: marc. supplied in accordance with B
115 116	vh vh	overstemme, node 1-4: bue tilføjet iht. B understemme, node 1: marc. tilføjet iht. B		lh	lower part, note 1: marc. supplied in accordance with B upper part, last note: <i>m.d.</i> supplied in accordance with B
116, 117	hh	understemme, node 1-3: bue tilføjet iht. B	115	lh	upper part, notes 1-4: slur supplied in accordance with B
117	vh	understemme, node 2: marc. tilføjet iht. B	116	lh	lower part, note 1: marc. supplied in accordance with B
120, 121	vh	understemme, sidste akkord: <i>ff</i> udeladt, idet RL har ændret styrkegraden i A i t. 120 fra <i>ff</i> (B) til <i>p</i> med et <i>cresc.</i> indtil <i>ff</i> i t. 122; <i>ff</i> på sidste akkord i <i>vh</i> er derfor en reminiscens af den tidligere dynamik (jfr. t. 108, 109, etc.)	116, 117 117	rh lh	lower part, notes 1-3: slur supplied in accordance with B lower part, note 2: marc. supplied in accordance with B
124	vh	sidste akkord: umotiveret \natural for A_2 ændret til \flat	120, 121	lh	lower part, last chord: <i>ff</i> suppressed, as RL has altered the dynamics of A in b. 120 from <i>ff</i> (B) to <i>p</i> with a <i>cresc.</i> until <i>ff</i> in b. 122; <i>ff</i> at the last chord in <i>lh</i> is therefore a relict of the earlier dynamics (cf. bb. 108, 109, etc.)
124, 125	vh	understemme, sidste akkord: <i>ff</i> udeladt med samme begrundelse som anført i note til t. 120, 121	124	lh	last chord: unmotivated \natural before A_2 emended to \flat
127	hh, vh	sidste akkord: forkert fordeling mellem hh og vh i A (afskriverfejl) rettet iht. B	124, 125	lh	lower part, last chord: <i>ff</i> suppressed for the same reason as stated in the note above (120, 121)
153	hh	understemme, samklang 2: \sharp for <i>f</i> tilføjet iht. B	127	rh, lh	last chord: inaccurate distribution between <i>rh</i> and <i>lh</i> in A (transcription error) emended in accordance with B
161-162	hh, vh	RL har sat et \flat som fast fortegn ved begyndelsen af t. 161, men glemt opløsningen i t. 163; udgiverne har erstattet det faste fortegn med løse fortegn	153	rh	lower part, harmony 2: \sharp before <i>f</i> supplied in accordance with B
			161-162	rh, lh	RL has placed a \flat as a key signature at the beginning of b. 161, but he forgot the natural in b. 163; the editors have replaced the key signature with accidentals

173	hh	node 1: marc. findes her, men ikke på 2. figur og ikke de tilsvarende steder t. 165, 166, 183, 185, 186	173	rh	note 1: marc. is here, but not in the 2nd figure, and not in the corresponding places bb. 165, 166, 183, 185, 186
210, 212	hh, vh	CL skriver <i>fz</i> i A ; B har ingen angivelse i de 2 takter; udgiveren har ændret <i>fz</i> til <i>ffz</i> i analogi med t. 206, 208	210, 212	rh, lh	CL writes <i>fz</i> in A ; B has no marking in the 2 bars; the editor has emended <i>fz</i> to <i>ffz</i> by analogy with bb. 206, 208
225	hh, vh	akkord 1: <i>ff</i> tilføjet iht. B	225	rh, lh	chord 1: <i>ff</i> supplied in accordance with B
227	–	<i>fff</i> tilføjet iht. B	227	–	<i>fff</i> supplied in accordance with B
231	vh	akkord 1: marc. tilføjet iht. B	231	lh	chord 1: marc. supplied in accordance with B
232	–	karakterbetegnelsen citeret fra B (afskriverfejl i A)	232	–	the character indication quoted from B (transcription error in A)
238-239	–	➤ tilføjet iht. B	238-239	–	➤ supplied in accordance with B
246, 247	hh, vh	node 2-9: bue tilføjet iht. B	246, 247	rh, lh	notes 2-9: slur supplied in accordance with B
247	hh	samklang 1: marc. tilføjet iht. B	247	rh	harmony 1: marc. supplied in accordance with B
248	hh	2 sidste noder: marc. tilføjet iht. B	248	rh	last 2 notes: marc. supplied in accordance with B
249	vh	sidste node: marc. tilføjet iht. B	249	lh	last note: marc. supplied in accordance with B
250	–	<i>ff</i> tilføjet iht. B	250	–	<i>ff</i> supplied in accordance with B
251	vh	akkord 1, 3: marc. tilføjet iht. B	251	lh	chords 1, 3: marc. supplied in accordance with B
252	vh	akkord 1: overflødig <i>b</i> for <i>h</i> ¹ udeladt	252	lh	chord 1: superfluous <i>b</i> before <i>b</i> ¹ suppressed
252, 253	hh	node 6, 13: spiccato tilføjet iht. B	252, 253	rh	notes 6, 13: spiccato supplied in accordance with B
255	vh	overstemme, akkord 2: a rettet til <i>g</i> i analogi med t. 254 (notationsfejl i A og B)	255	lh	upper part, chord 2: a emended to <i>g</i> by analogy with b. 254 (notational error in A and B)
263	hh	akkord 4: <i>#</i> for <i>f</i> ¹ rettet til <i>#</i> for <i>g</i> ¹ iht. B (afskriverfejl i A)	263	rh	chord 4: <i>#</i> before <i>f</i> ¹ emended to <i>#</i> before <i>g</i> ¹ in accordance with B (transcription error in A)
260-267	hh, vh	en række manglende marc. tilføjet iht. B	260-267	rh, lh	a number of wanting <i>marcato</i> s supplied in accordance with B
265	vh	akkord 1: <i>#</i> for <i>c</i> ¹ tilføjet iht. B	265	lh	chord 1: <i>#</i> before <i>c</i> ¹ supplied in accordance with B
274-275	hh, vh	<i>ossia</i> er i A angivet i t. 269 og t. 271-272; udgiverne har tilføjet <i>ossia</i> i t. 274-275 i analogi hermed og i overensst. med B (B har alle tre steder kun <i>ossia</i> -varianten)	274-275	rh, lh	<i>ossia</i> is indicated in A in b. 269 and bb. 271-272; the editors have supplied <i>ossia</i> in bb. 274-275 by analogy with this and in agreement with B (B has only the <i>ossia</i> variant in all three places)
279	vh	node 1: marc. tilføjet iht. B	279	lh	note 1: marc. supplied in accordance with B

11 *Flammekamrene* (BVN 221)

A. Renskrift (delvis afskrift)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,1. Autograf. Renskrift med blæk (delvis afskrift i CL's håndskrift); tilføjelser og rettelser med blæk, blyant og farvestift (rød og violet).

Titel: "*Flammekamrene*" | (*XXVI Sang af "Helvede" i Dante's "Divina commedia"*) | *Fantasi* | for Klaver [blæktilføjelse i

11 *The Chambers of Flames* (BVN 221)

A. Fair copy (partly transcript)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,1. Autograph. Fair copy in ink (partly a transcript in CL's handwriting); additions and corrections in ink, pencil and crayon (red and violet).

Titel: "*The Chambers of Flames*" | (*Canto XXVI from "Hell" in Dante's "Divina commedia"*) | *Fantasy* | for piano [addition

Max Rytters? håndskrift: (*Max Rytter tilegnet*) | af | Rued Langgaard | Komp. 1930.

Overskrifttitel: "Flammekamrene" | [udraderet: XXVI Sang af "Divina commedia"]

Signeret og dateret til slut: Rued Langgaard | Skrevet færdig 7 Januar 1937 ved | [tilføjet: i Skæret af] Gadelygtens Flammekammer! (en udraderet, tidligere påskrift skimtes: *Sidste Omkomp. sluttet [...?] 1937*)

11 blade, 35 × 26 cm; 19 beskrevne sider, pagineret: (titelside), (blank side), 1-18, (2 blanke sider); pagineringen er ikke i RLs hånd.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

På s. 18 tilføjet med blyant: *10-11 Min.*

Partierne i CLs afskrift omfatter t. 127-213 og t. 227-244. Sidstnævnte passage er en kopi af t. 1-18, mens den førstnævnte er kopieret efter kilde **B** for så vidt angår t. 135-213; CLs kilde vedr. t. 127-134 er ukendt (muligvis også kilde **B**, som ikke er bevaret for denne passages vedkommende). De fire blade af **B**, som foreligger, er revideret med blyant af RL og forsynet med anvisninger til afskriveren (CL). Ved udarbejdelsen af **A** har CL imidlertid undladt at medtage forlæggets tempoangivelser, frasering, artikulation og pedalangivelser. Efterfølgende har RL forsynet den 'nøgne' afskriftspassage med karakterangivelser, frasering, artikulation, dynamik og pedalangivelser, men i ret begrænset omfang og med angivelser, der ofte afviger fra det, der findes i tidligere versioner af musikken.

B. Fragment af rettet afskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,9. Afskrift med blæk i CLs håndskrift; tilføjelser og rettelser i autograf med blæk, blyant og farvestift.

Ubetegnet og udateret.

4 blade, 35 × 26 cm; 8 beskrevne sider, pagineret: 11-18.

Papirtype: 12 systemer uden fabrikatangivelse.

Oprindeligt en afskrift baseret på *I det blafrende Eftaraarslygteskær* (BVN 206), kilde **B**. Det bevarede fragment indeholder t. 154-268. Man kan her konstatere, at værket i denne version har været opdelt i variationer, og at *Variatione 3* begyndte t. 135 og *Variatione 4 (Coda)* startede ved t. 169. Der er mange senere indføjede rettelser og notater i RLs hånd, herunder instrukser som fx denne s. 12 foroven: *Skriv Side 12, 13, 14, 15, 16, 17, indtil X derefter ændret Slutning Side 18*. Der er tale om en besked til CL, der anvendte kilden som forlæg ved udfærdigelsen af **A** t. 135-213. RLs notater omfatter henvisninger til bilag, som ikke kendes, samt til skitsen **D1**.

C. Renskrift (til dels afskrift)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 81,7. Autograf. Renskrift med blæk (enkelte passager i CLs håndskrift); mange udraderinger, tilføjelser og rettelser.

Identisk med *I det blafrende Eftaraarslygteskær* (BVN 206), kilde **B** – se beskrivelsen ovenfor.

in ink in Max Rytter's? handwriting: (*dedicated to Max Rytter*) | by | Rued Langgaard | Comp. 1930.

Title heading: "The Chambers of Flames" | [erased: Canto XXVI from "Divina commedia"]

Signed and dated at end: Rued Langgaard | Completed 7 January 1937 by | [added: by the light of] the flaming chamber of the streetlamp! (an erased, earlier inscription can be discerned: *Last re-comp. completed [...?] 1937*)

11 leaves, 35 × 26 cm; 19 pages of writing, paginated: (title page), (blank page), 1-18, (2 blank pages); the pagination is not in RL's hand.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

On p. 18 is added in pencil: *10-11 min.*

The passages in CL's hand comprise bb. 127-213 and bb. 227-244. The latter passage is a copy of bb. 1-18, while the first one is copied from bb. 135-213 of source **B**; CL's source concerning bb. 127-134 is unknown (the source was possibly also source **B**, which is not preserved as far as this passage is concerned). The four leaves of **B**, which are extant, are revised in pencil by RL and provided with instructions for the transcriber (CL). However, in the preparation of **A**, CL has omitted the tempo markings, phrasing, articulation and pedalling of the source. Subsequently, RL has provided the 'naked' passage of the transcript with character indications, phrasing, articulation, dynamics and pedal marks, but only very sparingly and with markings that often differ from the ones found in earlier versions of the music.

B. Fragment of corrected transcript

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,9. Transcript in ink in CL's handwriting; additions and corrections in autograph in ink, pencil and crayon.

Undesignated and undated.

4 leaves, 35 × 26 cm; 8 pages of writing, paginated: 11-18.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Originally a transcript based on *In the Flickering Autumn Lamplight* (BVN 206), source **B**. The extant fragment contains bb. 154-268. From this, it can be deduced that the work in this version was divided into variations, and that *Variatione 3* began at b. 135 and *Variatione 4 (Coda)* began at b. 169. There are many corrections and additions in RL's hand, including instructions like this from p. 12 at the top: *Write page 12, 13, 14, 15, 16, 17, until X, thereafter insert the altered ending p. 18*. This is a message for CL, who used the source as the basis for the preparation of **A** bb. 135-213. RL's instructions comprise references to attachments that are not known today and to the sketch **D1**.

C. Fair copy (partly a transcript)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 81,7. Autograph. Fair copy in ink (a few passages in CL's handwriting); many erasures, additions and corrections.

Identical with *In the Flickering Autumn Lamplight* (BVN 206), source **B** – see the description above.

D. Skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling.

1. RLS 81,10 [blad 1+3].

2 blade, 34,5 × 26 cm, 3 beskrevne, upaginerede sider. Omfatter et nodeark, der tidligere har tjent som omslag (med titelpåskrift i blæk), og hvorpå der er tilføjet blyantsskitser.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indhold:

blad 1r: *I det blafrende Efteraarslygteskær. | Fantasi | for | Klaver | af | Rued Langgaard. | Komp. 1930-34. | [Forneden med blyant:] Kan spilles saaledes | Iste Del burde renskrives | paany med Forkortelserne*

blad 1v: *Opført ved Dansk Komponistforenings Langgaard-Koncert 12/10 33. Hornung og Møllers Sal. Exekutör: Komponisten – derunder udaterede skitser til Flamme-kamrene t. 19-26 + 4 takter mellem t. 80 og 81 (senere udeladt) + t. 125-127 + Koda, t. 216-221 (ff.)*

blad 2r pag. 18; rummer ingen noder, men et notat, der refererer til **B** s. 17 og **D2** recto: *Ændret Slutning efter X og Gentagelse af Tema*

blad 2v: blank

2. RLS 81,10 [blad 2].

1 blad, 35 × 26 cm, 2 beskrevne, upaginerede sider. Blæk og blyant.

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Indhold:

recto: Overskrift: *Skærsildsstemninger | Alle-Sjæle-Stemninger [overstreget] | (I det blafrende Efteraarslygteskær) Genklang fra Kyrkhult; datering: Troense. 1/8 36. – derunder skitser til t. 1-18 (betegnet Thema) og til t. 216-218 (betegnet Coda)*

verso: Skitse til t. 81 eller tilsvarende samt titelpåskrift vedr. klaversonate nr. 2 m.v.

E. Kasserede titelblade

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling. Autograf. Blæk, blyant og farvestift.

1. RLS 81,11 [blad 1-2]

Fantasi | frit efter | Dante's "Divina commedia" | for | Klaver (Flygel) | af | Rued Langgaard. | Komp. 1930-34. – verso: Første Del opført første Gang ved Dansk Komponist-Forening's | Rued Langgaard-Aften 12 October 1933. Exekutör: Komponisten. | [Motto:] Stormen river i Lygternes Ruder: | Flammerne spræller paa Spær | hid og did og op bebuder | pinte Sjæles Hær. | (Frit efter "Divina commedia.")

2 blade, 34,5 × 26 cm; 3 beskrevne, upaginerede sider (s. [3] med titelpåskrift vedr. andet værk; sidste side blank).

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

2. RLS 85,4 [blad 2]

Désespoir | Fantasi | Frit efter "Divina commedia" (Dante) Sang XIII (Inferno). | for | Klaver | af | Rued Langgaard. | komp. 1930 [rettet til: 1931] omarbejdet 1935 – på bagsiden:

D. Sketches

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection.

1. RLS 81,10 [fols. 1+3].

2 leaves, 34.5 × 26 cm, 3 unnumbered pages of writing. Comprises a double sheet of musicpaper which previously served as a cover (with a title inscription in ink), and on which pencil sketches have been added.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Contents:

fol. 1r: *In the Flickering Autumn Lamplight. | Fantasy | for | piano | by | Rued Langgaard. | Comp. 1930-34. | [At the bottom, in pencil:] Can be played like this | A new fair copy of the 1st part ought to be made | including the abbreviations*

fol. 1v: *Performed at the Langgaard Concert of the Danish Composers' Society 12/10 33. Hornung and Møller's Hall. Performer: The composer – below this there are undated sketches for The Chambers of Flames bb. 19-26 + 4 bars between bb. 80 and 81 (later omitted) + bb. 125-127 + Coda, bb. 216-221 (ff.)*

fol. 2r paginated 18; contains no music, but a note referring to **B** p. 17 and **D2** recto: *Altered ending after X and repetition of theme*

fol. 2v: blank

2. RLS 81,10 [fol. 2].

1 leaf, 35 × 26 cm, 2 unnumbered pages of writing. Ink and pencil.

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Contents:

recto: Heading: *Purgatory Moods | All Souls Moods [deleted] | (In the Flickering Autumn Lamplight) Echoes from Kyrkhult; dating: Troense. 1/8 36. – below this, there are sketches for bb. 1-18 (marked Theme) and for bb. 216-218 (marked Coda)*
verso: Sketch for b. 81 or similar, together with a title inscription concerning Piano Sonata no. 2 and more.

E. Discarded title pages

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection. Autograph. Ink, pencil and crayon.

1. RLS 81,11 [fols. 1-2]

Fantasy | freely after | Dante's "Divina commedia" | for | piano (grand piano) | by | Rued Langgaard. | Comp. 1930-34. – verso: The first part was first performed at the Danish Composers' Society's | Rued Langgaard Evening 12 October 1933. Performer: The composer. | [Motto:] The storm rattles the panes of the lanterns: | The flames jerk on the spear | hither and thither and up, betoken | the army of tormented souls. | (Freely after "Divina commedia.")

2 leaves, 34.5 × 26 cm; 3 unnumbered pages of writing (p. [3] with a title inscription concerning a different work; last page blank).

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

2. RLS 85,4 [fol. 2]

Désespoir | Fantasy | Freely after "Divina commedia" (Dante) Canto XIII (Inferno). | for | piano | by | Rued Langgaard. | Comp. 1930 [corrected to: 1931] reworked 1935 – on the re-

Fra Fortids Taage Gadelygten | flakker med brandgult paa "Torn" [opr. "Spær"] | naglet Gasblus vogtende Frygten | for Erinyers natlige Horn [opr. Hær] | Frit efter "Inferno" Sang 13. 1 blad, 34,5 × 26 cm; 2 beskrevne, upaginerede sider. Kilden rummer også blyantsskitse til *Sponsa Christi, tædium vitæ* (BVN 297).

Papirtype: 20 systemer uden angivelse af fabrikat.

3. RLS 81,11 [blad 4]

Rued Langgaard | "Sørgeskoven" | efter Divina commedia Sang XIII (Dante) | Fantasi | for Klaver – på bagsiden: Opførelser. | Første Gang Dansk Koncertforening | 16 Februar. 1922. | (Victor Schiøler.) | "Stemningen" komponeret paany 1930 som "Lygtemændstemninger" | Opførelser. 12 October 1933. (Dansk Komponistforening) | (Rued Langgaard.)

1 blad, 23,5 × 26 cm (beskåret); 2 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: 8 systemer (opr. 12); ingen angivelse af fabrikat.

4. RLS 122,72 (fragment, øverste tredjedel af titelblad)

"Flammekamrene". | (XXVI Sang af "Helvede") [...?]

1 blad, 13 × 26 cm (beskåret); 2 beskrevne, upaginerede sider (kilden rummer også skitser til liturgisk musik og symfoni nr. 11).

Papirtype: 4 systemer (opr. 12); ingen angivelse af fabrikat.

Titelbladene stammer fra tiden efter *I det blafrende Efteraarslygteskær* (BVN 206), dvs. 1934 ff., og er ovenfor katalogiseret i forsøgsvis kronologisk orden. **E3** og **E4** må formodes at have været knyttet til kilde **A**, **E1** og **E2** muligvis til kilde **B** eller **C**. Påskriften på **E1** antyder, at Dantefantasi (i det mindste en tid) omfattede to satser (anden sats var den nu selvstændige fantasi, *Adorazione* BVN 223).

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde **A**. Komponistens rettelser og tilføjelser i denne kilde respekteres. Der er foretaget kollision med kilde **B** og sammenligning med relevante passager i kilde **C**, som overvejende er i autograf. Det kan imidlertid konstateres, at **A** rummer utallige afvigende detaljer i forhold til de tidligere versioner **B** og **C**. RLs intention synes at have været at skabe et mere sammenhængende, dynamisk og tempomæssigt stigende, forløb i *Flammekamrene*. På den baggrund giver det ikke mening at komplettere værket redaktionelt med, hvad der kunne opfattes som manglende eller oversete detaljer fra **B** eller **C**. At kilde **A** repræsenterer den endelige og fuldstændige version af *Flammekamrene* bestyrkes i væsentlig grad af, at værket blev uropført af pianisten Max Rytter i 1944 med benyttelse af kilde **A**. Kilde **D-E** er uden betydning for udgaven.

Takt	Stemme	Kommentar
36	hh	γ rettet til ♯ i analogi med t. 23, 25 og 38
48	hh	pause 1: γ rettet til ♯ i analogi med t. 47 (i t. 49 og 51 mangler pausen, ligeledes i t. 75-77)

verse: From the mist of the past, the street lamp | flickers with fiery yellow on "thorn" [originally "rafters"] | the nailed gas fire guarding against the fear | of the nightly horns [originally army] of Erimyes | Freely after "Inferno" Canto 13.

1 leaf, 34.5 × 26 cm; 2 unnumbered pages of writing. The source also contains a sketch in pencil for *Sponsa Christi, tædium vitæ* (BVN 297).

Paper type: 20 staves without manufacturer's name.

3. RLS 81,11 [fol. 4]

Rued Langgaard | "The Mourning Forest" | after Divina commedia Canto XIII (Dante) | Fantasy | for piano – on the reverse: Performances. | First time at the Danish Concert Society | 16 February. 1922. | (Victor Schiøler.) | "The Mood" composed anew 1930 as "Will-o'-the-Wisps Moods" | Performances. 12 October 1933. (Danish Composers' Society) | (Rued Langgaard.)

1 leaf, 23.5 × 26 cm (cropped); 2 unnumbered pages of writing. Paper type: 8 staves (originally 12); no manufacturer's name.

4. RLS 122,72 (fragment, top third of a title page)

"The Chambers of Flames". | (XXVI Canto of "Hell") [...?]

1 leaf, 13 × 26 cm (cropped); 2 unnumbered pages of writing (the source also contains sketches for liturgical music and Symphony no. 11).

Paper type: 4 staves (originally 12); no manufacturer's name.

The title leaves originate from the period following *In the Flickering Autumn Lamplight* (BVN 206), i.e. 1934 ff., and they have tentatively been catalogued in chronological order above. **E3** and **E4** are presumably linked to source **A**, **E1** and **E2** possibly to sources **B** or **C**. The annotation on **E1** suggests that the Dante Fantasy (at least for a time) comprised two movements (the second movement was the fantasy that is now an independent work, *Adorazione* BVN 223).

Commentary to the edition

The edition is based on source **A**. The composer's corrections and additions in this source are respected. Collation with source **B** has been made, as well as comparison with relevant passages in source **C**, which is predominantly in autograph. However, it can be ascertained that **A** contains countless deviant details compared to the earlier versions **B** and **C**. RL's intention with *The Chambers of Flames* seems to have been to create a more coherent work with progressively increasing dynamics and tempo. Against that background, it does not make sense to supplement the work editorially with what could be seen as missing or overlooked details from **B** or **C**. That source **A** represents the final and complete version of *The Chambers of Flames* is significantly substantiated by the fact that the work was premiered by the pianist Max Rytter in 1944, using source **A**. Sources **D-E** are of no significance to the edition.

Bar	Part	Comment
36	rh	γ emended to ♯ by analogy with bb. 23, 25 and 38
48	rh	rest 1: γ emended to ♯ by analogy with b. 47 (in bb. 49 and 51 the rest is wanting, likewise in bb. 75-77)

80	–	efter t. 80 findes i A 4 takter, som er overstreget med blyant; udeladt	80	–	after b. 80, there are 4 bars in A which are deleted in pencil; suppressed
81	–	<i>Truende</i> tilføjet i A med rød farvestift, men atter udraderet	81	–	<i>Threatening</i> added in A in red crayon, but erased again
84	hh	understemme, node 4: ♯ for g ¹ findes i kilde C	84	rh	lower part, note 4: ♯ before g ¹ is in source C
95-98	vh	understemme: akkorderne er noteret som ottendedele; udgiverne har, uden typografisk markering, ændret dette til sekstendedele, således at 2/4-takten i vh 'går op' (akkorderne har været overstreget med blyant, men overstregningen er senere udraderet)	95-98	lh	lower part: the chords are notated as quavers; the editors have emended this to semiquavers, without typographical indication, in order to normalise the bar to the indicated 2/4 (the chords were deleted in pencil, but the deletion was later cancelled)
103	vh	akkord 2: ♭ for c ² udeladt; fortegnet er tilføjet med blyant i A , men forekommer umotiveret og synes ikke at være i RLs hånd (der er ingen ændringer i t. 105, 111, 113)	103	lh	chord 2: ♭ before c ² suppressed; the accidental is added in A in pencil, but seems unmotivated and appears not to be in RL's hand (there are no changes in bb. 105, 111, 113)
	hh	node 6: ♭ for c ³ udeladt; fortegnet er tilføjet med blyant i A , men forekommer umotiveret og synes ikke at være i RLs hånd (der er ingen ændringer i t. 105, 111, 113)		rh	note 6: ♭ before c ³ suppressed; the accidental is added in A in pencil, but seems unmotivated and appears not to be in RL's hand (there are no changes in bb. 105, 111, 113)
110	hh	overstemme, node 2: ♯ tilføjet i analogi med t. 107, 108 og 109	110	rh	upper part, note 2: ♯ supplied by analogy with bb. 107, 108 and 109
124	hh, vh	opr. noteret som 2 takter, idet hver akkord efterfulgtes af en fjerdedelspause; RL har foretaget en uklar rettelse med farvestift: pausen i den første takt og taktstregen mellem de to takter er tydeligvis overstreget, og der er tilføjet portamento (stacc. og bue) i både hh og vh; pausen i den anden takt er imidlertid ikke overstreget; udgiverne har bibeholdt taktarten og udeladt fjerdedelspausen efter akkord 2	124	rh, lh	originally notated as 2 bars, as each chord was followed by a crotchet rest; RL made an unclear correction in crayon: the rest in the first bar and the barline between the two bars are evidently deleted, and portamento (stacc. and slur) has been added both in rh and lh; however, the rest in the second bar is not deleted; the editors have retained the time signature and suppressed the quaver rest after chord 2
125-126	–	oprindeligt noteret som 3 takter, men ændret af RL med blæk og farvestift	125-126	–	originally notated as 3 bars, but altered by RL in ink and crayon
126	–	efter t. 126 findes i A 5 takter, som er overstreget med blæk; udeladt	126	–	after b. 126 there are 5 bars in A , which are deleted in ink; suppressed
135	vh	understemme: en bue mellem t. 135 node 1 og 136 samklang 2 er delvist udraderet og synes erstattet af marc. på t. 135 node 1-2 samt anvisningen <i>marc. il basso</i>	135	lh	lower part: a slur between b. 135 note 1 and b. 136 harmony 2 is partly erased and seemingly replaced by marc. on b. 135 notes 1-2, together with the designation <i>marc. il basso</i>
143	–	<i>sempre cresc.</i> ændret til <i>cresc. sempre</i>	143	–	<i>sempre cresc.</i> emended to <i>cresc. sempre</i>
159	vh	midterste system: <i>m.s.</i> rettet til <i>m.d.</i> i analogi med t. 164	159	lh	middle stave: <i>m.s.</i> emended to <i>m.d.</i> by analogy with b. 164
160	hh	pause 2: ♯ rettet til ♯ (fejlnotation)	160	rh	rest 2: ♯ emended to ♯ (erroneous notation)
171	vh, hh	overflødige <i>m.s.</i> - og <i>m.d.</i> -angivelser udeladt (relikt fra B , hvor passagen er suppleret med en ekstra stemme og noteret på 3 systemer)	171	lh, rh	superfluous <i>m.s.</i> and <i>m.d.</i> suppressed (relict from B , where an extra part has been added to the passage which is therefore notated on 3 staves)
182-183	vh, hh	overflødige <i>m.s.</i> - og <i>m.d.</i> -angivelser udeladt (jfr. noten ovenfor)	182-183	lh, rh	superfluous <i>m.s.</i> and <i>m.d.</i> suppressed (cf. the above note)
185	hh	næstsidsste samklang: 2 overflødige ♯ udeladt	185	rh	penultimate harmony: 2 superfluous ♯ suppressed

187	hh	næstsidste samklang: 2 overflødige ♯ udeladt akkord 2: overflødigt ♯ for a ¹ udeladt (jfr. note ovenfor)
191	hh	akkord 1: ♯ for a ¹ er overstreget, mens ♯ for a er uændret; intentionen må være at akkorden skal ændres fra dur til mol; ♯ for a er følgelig udeladt (uden typografisk markering)
196	vh	node 3: ♯ tilføjet i overensst. med B
197	hh	node 1: oktaveringen af as forekommer umotiveret og er en relict fra B , hvor as ³ var tilføjet samtidig med ffz på node 1 og cresc. i foregående takt; de dynamiske angivelser blev udeladt i A
206	hh, vh	8va-angivelse fra hh node 1 til og med vh node 5 rettet til hh node 1-4 i analogi med t. 207

187	rh	penultimate harmony: 2 superfluous ♯ suppressed chord 2: superfluous ♯ before a ¹ suppressed (cf. the above note)
191	rh	chord 1: ♯ before a ¹ is deleted, while ♯ before a is unaltered; the intention must be that the chord should be altered from major to minor; ♯ before a is therefore suppressed (without typographical marking)
196	lh	node 3: ♯ added in agreement with B
197	rh	note 1: the octave doubling of a _b seems unmotivated and is a relict from B , where a _b ³ was added simultaneously with ffz at note 1 and cresc. in the previous bar; the dynamic designations were omitted in A
206	rh, lh	8va marking from rh note 1 up to and including lh note 5 emended to rh notes 1-4 by analogy with b. 207

12 Expression (BVN 242)

A. Renskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 89,33. Autograf. Renskrift med blæk (enkelte tilføjelser med farvestift og blyant).

Titel: [...] *Rued Langgaard / For Harmonium*, (Klaver og Orgel) | *Expression*. | *comp.* 1930, 1939. – øverst tilføjet med blyant: (første Kongebog K 19)

Dateret og signeret til slut: d. 21 October 1939. *Comp. Jan. 1930. omarb. Jan. 1939.* | *Rued Langgaard*

3 blade, 26 × 35 cm; 6 beskrevne sider, pagineret: (titel), 1-2, [3]-[5].

Papirtype: 10 systemer uden angivelse af fabrikat.

Der findes mottoer over de enkelte dele s. 1, 2 og [3].

B. Skitse

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 89,34. Autograf. Skitse med blyant.

Betegnet: *Den første Kongernes Bog Kap 19*.

Udateret.

1 blad, 27 × 34,5 cm; 1 beskrevet, upagineret side. Skitsen omfatter 1 side (verso blank).

Papirtype: 12 systemer uden angivelse af fabrikat.

Kommentar til udgaven

Udgaven er baseret på kilde **A**. Manuskriptet til det oprindelige værk fra 1930 med titlen *Elias i Uvejret* (BVN 205) betragtes ikke som kilde til nærværende, selvstændige version. Kilde **B** er uden betydning for udgaven.

Takt	Stemme	Kommentar
77	hh	øverste node: RL har skrevet en bilinje for meget og noterer ces ² i stedet for as ¹
90-92	–	RL har tilføjet 3 takters orgelpedal ad libitum, som er udeladt her (se Rued

12 Expression (BVN 242)

A. Fair copy

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 89,33. Autograph. Fair copy in ink (a few additions in crayon and pencil).

Title: [...] *Rued Langgaard / For harmonium*, (piano and organ) | *Expression*. | *comp.* 1930, 1939. – at the top, added in pencil: (*First Book of Kings*, C 19)

Dated and signed at end: 21 October 1939. *Comp. Jan. 1930. rev. Jan. 1939.* | *Rued Langgaard*

3 leaves, 26 × 35 cm; 6 pages of writing, paginated: (title), 1-2, [3]-[5].

Paper type: 10 staves without manufacturer's name.

There are mottos above the separate sections, pp. 1, 2 and [3].

B. Sketch

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 89,34. Autograph. Sketch in pencil.

Designated: *The First Book of Kings Chap 19*.

Undated.

1 leaf, 27 × 34.5 cm; 1 unnumbered page of writing. The sketch comprises 1 page (verso blank).

Paper type: 12 staves without manufacturer's name.

Commentary to the edition

The edition is based on source **A**. The manuscript for the original work from 1930 with the title *Elijah in the Storm* (BVN 205) is not considered a source for the present, independent version. Source **B** is of no significance to the edition.

Bar	Part	Comment
77	rh	top note: RL has written one ledger line too many and notes c _b ² instead of a _b ¹
90-92	–	RL has added 3 bars of organ pedal ad libitum, which are suppressed here (see

Langgaard: *Præludier og mindre stykker for orgel 1912-1939* (Samlede præludier og mindre stykker for orgel, bind 1). Edition Wilhelm Hansen 2017; nr. 31)

Rued Langgaard: *Preludes and minor pieces for organ 1912-1939* (Complete preludes and minor pieces for organ, volume 1). Edition Wilhelm Hansen 2017; no. 31)

INDHOLDSFORTEGNELSE

Rued Langgaards samlede værker
for klaver, bind 1-3

1. KLAVERVÆRKER I
2. KLAVERVÆRKER II
3. KLAVERSTYKKER 1902-1951

BVN- numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works. With an English Introduction.* Odense Universitetsforlag, 1991.

Skarp parentes omkring et BVN-nr. angiver, at satsen ikke har et selvstændigt nummer i værkfortegnelsen, men har relation til det anførte nummer og er omtalt i værkfortegnens noter til det pågældende værk.

INDEX

Rued Langgaard's collected works for piano,
volumes 1-3

1. PIANO WORKS I
2. PIANO WORKS II
3. PIANO PIECES 1902-1951

BVN numbers refer to Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works. With an English Introduction.* Odense Universitetsforlag, 1991.

A BVN no. in square brackets indicates that the piece has no separate entry in the catalogue of works but is related to the work with the number indicated and is mentioned in the annotations to that work.

BVN nr.	Titel	Komp.år	Bind	Nr.	Side
<i>BVN no.</i>	<i>Title</i>	<i>Year of comp.</i>	<i>Volume</i>	<i>No.</i>	<i>Page</i>
56	Blomstervignetter [I] (Fire Klaverstykker) / <i>Flower Vignettes (Four piano pieces)</i>	1913	1	1	49
121	Fantasi-Sonate / <i>Fantasy-Sonata</i> [1916]	1916	1	2	61
281	Fantasi-Sonate / <i>Fantasy-Sonata</i> [1942]	1915-16/1942	1	3	95
327	Vanvidsfantasi / <i>Insanity Fantasy</i>	1914-16/1947-49	1	4	104
134	Insektarium (9 Fixerbilleder) / <i>Insectarium (9 Puzzle Pictures)</i>	1917	1	5	119
149	Gitanjali-Hymner (Efter Tagore) / <i>Gitanjali Hymns (After Tagore)</i>	1918, rev. 1920	1	6	133
321	Gennem Gaderne (3 Stykker for Klaver) / <i>Through the Streets (3 pieces for piano)</i>	1918/1946	1	7	175
169	Afgrundsmusik (En Sonate) / <i>Music of the Abyss (A Sonata)</i>	1921-24	1	8	188
211	Som en Tyv om Natten – / <i>As a Thief in the Night –</i>	1924/1930/1931	1	9	219
206	I det blafrende Efteraarslygteskær / <i>In the Flickering Autumn Lamplight</i>	1930-33	1	10	235
221	Flammekamrene / <i>The Chambers of Flames</i>	1930-37	1	11	252
242	Expression / <i>Expression</i>	1930-32/1939	1	12	265
197	Sonate nr. 1 / <i>Sonata no. 1</i>	1925-28, rev. 1933	2	1	49
222	Sonate nr. 2 "Ex est" / <i>Sonata no. 2 "Ex est"</i>	1934-41/1945	2	2	78
268	Sonate nr. 3 "Minder fra Høstens Tid" / <i>Sonata no. 3 "Memories from the Time of Harvest"</i>	1941	2	3	100
182	Angelus (3 Klaverstykker) / <i>(3 piano pieces)</i>	1924, rev. 1926/?	2	4	142
223	Adorazione (Fantasi) / <i>(Fantasy)</i>	1924/1934	2	5	151
[223]	"Wie das Leben, so der Tod –"	1924/1934	2	6	163
297	Sponsa Christi, tædium vitæ (Fantasia virtuosa)	1944	2	7	168
367	Chiesa madre (Lille Sonate) / <i>(Little Sonata)</i>	1948-1949	2	8	174
254	Smaa Sommerminder / <i>Little Summer Memories</i>	1940 (1914)	2	9	183
302	Medens Sundets Brise summer (3 Klaverstykker) / <i>While the Sound's Light Breeze is Humming (3 piano pieces)</i>	1929-32/1944-45	2	10	192

307	Skyggeliv (Fantasi) / <i>Shadow Life (Fantasy)</i>	1945	2	11	205
309	Fri Klaversonate / <i>Free Piano Sonata</i>	1945-1946	2	12	213
369	Le Béguinage (Lille Klaversonate) / (<i>Little Piano Sonata</i>)	1948-49	2	13	224
424	Blomstervignetter [II] / <i>Flower Vignettes [II]</i>	1951	2	14	236
2	Præludium (D-dur) / <i>Prelude (D major)</i>	1902	3	1	42
3	Albumsblad [I] / <i>Album Leaf [I]</i>	1904	3	2	43
9	Valse impromptu	1906	3	3	44
11	Sørgemarch i Anledning af H.M. Kongens Død [I] / <i>Funeral March on the Occasion of H.M. the King's Death [I]</i>	1906	3	4	46
13	Sørgemarch i Anledning af H.M. Kongens Død [II] / <i>Funeral March on the Occasion of H.M. the King's Death [II]</i>	1906	3	5	47
12	Marche militaire	1906	3	6	48
7	Sommerdag / <i>Summer Day</i>	1906	3	7	49
6	Sarabande	1906	3	8	53
21	Nat paa Sundet (Stambogsblad) / <i>Night on the Sound (Family Album Leaf)</i>	1907	3	9	56
22	Paa en Kirkegaard ved Nat / <i>In a Churchyard at Night</i>	1907	3	10	58
28	Morgen ved Stranden (Stambogsblad) / <i>Morning by the Beach (Family Album Leaf)</i>	1907	3	11	59
29	Graven / <i>The Grave</i>	1907	3	12	62
38	Stambogsblad / <i>Family Album Leaf</i>	1909	3	13	65
40	Klaverstykke (g-mol) / <i>Piano Piece (G minor)</i>	1909	3	14	68
54	Albumsblad [II] / <i>Album Leaf [II]</i>	1912	3	15	70
123:3	Søndag paa Kirkebakken / (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Outside the Church on a Sunday (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	16	72
123:4	Kobjælder i Granskoven (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Cowbells in the Pinewood (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	17	75
123:5	Kafferep og Resignation (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Coffee Party and Resignation / (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	18	78
123:6	Svensk (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Swedish (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	19	80
123:7	Ærteblomster (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Sweet Peas (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	20	81
123:8	Paa Tur (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>On a Trip (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	21	82
123:9	Afsked (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Farewell (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	22	85
123:10	Aften med Dans (af "Sommerferie i Blekinge") / <i>Evening with Dancing (from Summer Holidays in Blekinge)</i>	1916	3	23	88
178	I Kirken / <i>In the Church</i>	1923/ca. 1940	3	24	90
198	Sponsa Christi [1923/1927]	1923/1927	3	25	94
184	Klaverstykke (Des-dur) / <i>Piano Piece (D flat major)</i>	1924	3	26	97
[186]	Maestoso sostenuto e festivo (Sonatesats / <i>Sonata movement</i>)	1925	3	27	100
[186]	Con poco moto e grazioso (Sonatesats / <i>Sonata movement</i>)	1925	3	28	104
[186]	Andantino tranquillo (Sonatesats / <i>Sonata movement</i>)	1925	3	29	109

186:2	Scherzo [1925]	1925	3	30	114
[197]	Scherzo [1927]	1927	3	31	122
201	Tavshedens Hav / <i>The Sea of Silence</i> [1918/1929]	1918/1929	3	32	128
202	Glædens Strømme / <i>Floods of Joy</i>	1929	3	33	132
207	Capriccio	1929-30	3	34	139
205	Sommerstemning / <i>Summer Mood</i>	1930	3	35	144
208	Scherzo [1930]	1930	3	36	147
237:3	Vaar / <i>Spring</i>	1939	3	37	155
371	Hél-Sfærernes Musik / <i>Music of the Spheres in Hell</i>	1948	3	38	156
426	Klaverstykke (E-dur) / <i>Piano Piece (E major)</i>	1951	3	39	158
181:10	Sommerfugledans (af Musik til "En Digtters Drøm") / <i>Butterfly Dance (from Music for 'A Poet's Dream')</i>	1924	3	40	162
181:11	Blomstermusik (af Musik til "En Digtters Drøm") / <i>Flower Music (from Music for 'A Poet's Dream')</i>	1924	3	41	164
181:12	Serenade (af Musik til "En Digtters Drøm") / (from <i>Music for 'A Poet's Dream'</i>)	1924	3	42	167
388	I Holmens Kirkes Kapel / <i>In the Chapel of Rest at Holmens Church</i>	1949	3	43	170
125	Fanfare-Polonaise / <i>Fanfare Polonaise (4 hænder / 4 hands)</i>	1916	3	44	172